EPIŠTOLY KUTNOHORSKÉ.

Sepsané od H. B.

Druhé rozmnožené vydání.

Epištoly Kutnohorské.

EPIŠTOLY

KUTNOHORSKÉ.

Sepsané od H. B.

Druhé rozmnožené vydání.

7

V Kutné Hoře, 1851.
Nákladem spisovatelovým. Tisk Fr. Procházky.

Duch pak světle praví, že v posledních časích odvrátí se někteří od víry, poslouchajíce duchů bludných a učení ďábelských, v pokrytství lež mluvících a cejchované majících svědomí své, zbraňujících ženiti se, přikazujících zdržovati se od pokrmů, kteréž Bůh stvořil ... Světské pak a babské básně zavrz ale cvič se v pobožnosti.

Sv. Pavel I. k Timot. kap. IV.

Předmluva.

Úsilí, s kterým nyní u nás zvláště na Moravě strana hierarchická aneb jinák řečeno strana náboženských absolutistů hledí rozšiřovati škodlivé učení své, vyzvalo také k zvětšené činnosti nás, kteří v sobě cítíme svatou povinnost opírati se proti její škodlivému, duchamornému vplyvu. Vyzváni byvše již dříve od mnohých stejně smýšlejících přátel, abychom své ve Slovanu uveřejněné Epištoly Kutnohorské zvláště otisknouti dali pro větší rozšíření také mezi obecenstvem, mezi které posud Slovan nepronikuul, a na kteréžto obecenstvo posud strana hierarchická svými drobnými spisy hustě rozšiřovanými škodlivě působila: vyplnili jsme tímto přítomným spiskem nejen přání svých stejnověrců, nýbrž i povinnost, kterou jsme na sebe přijali, bojovati totiž všemi silami proti mocnosti odjakživa záhubné pokrokům veškerého člověčenstva a jmenovitě úhlavní nepřitelkyni našeho národu ve všech dobách jeho dějin.

Již na první pohled pozná každý, že tento spisek není pouhý otisk Epištol Kutnohorských ze Slovana: hledíce totiž k tomu, aby tento zcela oddělený spisek také byl jistým celkem, přijali jsme do něho také více jiných stejného směru článků dílem již dříve od nás vydaných, dílem nyní zvláště sepsaných, při čemž také zapotřebí bylo celý běh spisů změniti a jinak spořádati. Doufáme, že toto druhé rozmnožené vydání v

mnohých ohledech jest zdokonalenější a více zakrouhlené, a také přede vším více působící na přesvědčení, poněvadž jsme v něm již také na mnohé námitky od protivné strany učiněné slušný ohled vzali.

Předvídám sice, že tímto spisem o jehožto laciné vydání a náležité rozšíření jsem se přiměřenými cestami postaral, zvláště proti sobě popudím celý chvost hierarchie, a že se budou sypati na mne ze všech stran odpovědi a tupení: a však domýšlím se, že spisek můj tak snadně srozumitelný a tak přesvědčitelný jest pro každý zdravý rozum a pro každé nezkažené srdce, a na druhé straně odpovědi hierarchických absolutistů tak zbytečnými a nadutými slovy přecpané tak zamotané jsou, že mohu s všemožným upokojením pustiti se do zápasu s nimi se všemi, cožkoli jich jest. Proto také doufám k Bohu, že tak jako již v jiných vzdělanějších a pokročilejších zemích strana hierarchických zatemňovatelů rozumu lidského dávno poražená, přestala býti již předmětem bázně, a stala se již více jen předmětem útrpnosti: také u nás brzy již přijde ten čas, kdežto nelze bude čistolidský a bohulibý cit nábožnosti zneužívati za nástroj k upoutání rozumu a skrze upoutaný rozum k utiskování lidu, které nechce Bůh.

Psáno v Kutné Hoře ku konci Máje 1851.

H. B.

I.

Za našich časů počíná se zase velmi mnoho mluviti o náboženství; mocnářové kteří r. 1848 vynechali z dlouhých svých titulů slovíčka *„z Boží Milosti“* hned zase r. 1849 je tam vsadili, slyšíme zvláště od jisté strany velmi mnoho o tom, kterak zapotřebí jest, aby se pěstovala v lidu *„pravá“* nábožnost, ba dočtli jsme se i o tom, kterak bývalá svatá alliance chce táhnouti do Francouz, poněvadž tam prý zapotřebí jest zakotviti náboženské myšlénky, což jest jinými a pochopitelnějšími slovy řečeno tolik, že *řecko-šismatické* vojsko ruské s *protestantským* vojskem pruským a s *katolickým* rakouským chtějí ve Francouzích podporovati katolíckou víru! (neboť Francouzi jsou skoro všichni katolíci.) Pozorujeme také že se tu i tam mezi náš již dávno křesťanský lid vysílají jezovité a liguriáni na *misionářská* kázaní, kdežto se přece posud jenom mezi pohany misionáři vysílali, pozorujeme též, že všude zakládají katolické spolky, a že vláda oko zamhuřuje na to, ačkoli mnozí z těchto spolků nezachovávají *„spolkový zákon.“* Kdo jest čipernější zpozoroval zajisté, že se těmto spolkům všelijak přeje a pomáhá z jistých stran, kdo jest čipernější, pomyslil si snad již kolikrát „odkud asi ti liguriáni a jezovité tak mnoho peněz berou na ty své cesty, na ty misie atd. atd.“

To jsou přece jen hodní páni, že se tak všemožně chtějí o to starat, abychom všichni do nebe přišli! — Inu dobře, dobře, máli to již být takové, půjdu

i já držeti misionářská kázaní ačkoli nejsem ani jezovita ani ligurián; poněvadž ale nemohu od vsi ke vsi, od městečka k městu cestovati a slova svá hlásati, umínil jsem si svá misionářská kázaní tuto tiskem vydati a mezi Vás drazí krajané! rozeslati. Že tuto svá kázaní nazývám „*Epištolami Kutnohorskými*“ stalo se jen proto, aby se již tím od ostatních misionářských kázaní rozeznávala: nebudiž to však nikomu na pohoršení, jakobych se snad tím za apoštola nějaké nové víry vydávati chtěl. Naopak budu v těchto svých epištolách (což znamená po řecku *psaní, dopisy)* vysvětlovat staré křesťanství, tak staré, že již naň mnozí docela zapomněli, ačkoli jsou velikými důstojníky v církvi, připomínati budu mnohá učení pána Ježíše, která přišla již tak v zapomenutí, že je leckterý biskup za kacířství považuje. Umínil jsem si v těchto epištolách trochu odhaliti a zahanbiti ty nábožné muže, kteří nám nadějí na nebe osladiti chtějí to peklo, které nám oni sami již zde na zemi způsobili; umínil jsem si pokaziti řemeslo oněm bohabojným mužům, kteří považují náboženství jen za lacinou policii; umínil jsem si nebáti se při tom ani těch horlivých zelotů, kteří myslí, že pán Ježíš jen proto se na kříž přibíti dal, aby jim tím vymohl na věčné časy desátek.

Uslyšíte pak ovšem od mnohých, že jsou tyto moje epištoly pouhé kacířství, a já sám neznaboh a člověk beze vší víry a že se rouhám Bohu, a že všechno svaté hanobím: to však budiž vám jen na znamení, že jsem těmto pánům zajel do živého, že jsem se dotekl nejsvětější jejich věci — kapsy. Já však dvě věci na světě pokládám za největší kacířství a rouhání a neznabožství: první jest *nepoctivost,* když totiž jistí lidé za Boha se schovávajíce, jiné ke svému prospěchu podvádějí, a druhá jest *hlouposť,* když zas

jiní lidé se takto podváděti nechají. Proti těmto dvěma kacířstvím a rouháním a neznabožstvím budu ve svých epištolách bojovati.

Budu ovšem jen jednati o věcech, které se dají pouhým rozumem pochopiti a posouditi, neboť se dle mého mínění nemá žádný rozumný člověk hádati o věcech, které se pouhým rozumem pochopiti a posouditi nedají.

II.

Kdo jednou svobodu a právo člověčenstva postavil na svou korouhev co heslo, kdo se dal do boje proti všeliké libovolnosti, proti všelikému utiskování, ten nesmí snad jenom v jistých věcech chtíti svobodu a právo, a v jiných dopouštěti libovůli a utiskování: neboť jedna nepravda ze sebe rodí tisíce jiných a jedna libovůle zruší na tisíce práv. Tak také pravda, svoboda a právo v politickém a národním životě neobstojí bez pravdy, svobody a práva v náboženském, a obzvláště v našich okolnostech musí každý, kdo chce přispěti k poražení světského absolutismu, bojovati napřed proti církevnímu. Církevní absolutismus jest poduška světského, jeden s druhým stojí, jeden s druhým klesá, a kdo dovede otřásti sloupem libovůle a absolutie církevní, zboří jistě i politickou. — Komu to všechno již z věci samé není patrno, toho jistě zkušenost historická poučiti může, neboť pozorujeme všude, že absolutismus světský nikdy sám sebe nepovažuje za utvrzený, pokud nezavedl a nepojistil také absolutismus církevní.

Uznáváme jenom dvojí náboženství, totiž pravé a nepravé, pravdivé a falešné. *Pravým* náboženstvím jmenujeme to, které ten, kdo je veřejně před světem vyznává, také skutečně v srdci svém potají věří: *ne-*

pravé náboženství čili falešné jest každé, které se jen před světem ukazuje, v srdci ale nevěří. Jsme přesvědčeni, že mnohem důležitější a užitečnější jest tento rozdíl činiti v náboženství, nežli jak se to posud děje podle církví. Já alespoň bych neřekl nikdy, že katolík, jenž sice pokřtěn jest, a všechny obyčeje katolické církve veřejně koná, v srdci svém ale katolickému učení nevěří, má pravou víru: ovšem ale řeknu, že ku př. muhamedán, jenž opravdu a upřímně věří svému náboženství, pravověřící jest. Jistě jsou si vyznavači nejrozmanitějších věr, kteří opravdu a přímně každý své náboženství v srdci věří, mnohem bližší mezi sebou, nežli dva vyznavači jedné církve, z kterých jeden upřímně věří a druhý jest pokrytec.

Pro pravé náboženství nastane teprva tenkrát nejpříznivější doba, až bude největší tolerance (snášelivost), až náboženství zcela odtrženo bude od veřejných státních záležitostí, a stane se v každém ohledu záležitostí jen privátní (osobní). Pokud se světské moci míchají do záležitostí božích, pokud to nese na světě světské užitky, když se kdo k jistému náboženství přiznává: potud také pravé náboženství vždy bude ujmu trpěti, neboť pokrytci, kteří sami nic nevěří, budou ve jménu náboženství pronásledovati poctivé lidi, kteří něčemu věří.

Nelekám se té důslednosti, kterou si jistě mnohý pospíší z této mé zásady proti mně jako meč jedem kalený vytasiti, vytýkaje mi, že jen jedna víra může býti pravá a samospasitelná, a že jako katolík jsem povinen věřiti, že jenom jedině katolická víra jest pravá a spasitelná, že tedy zde vystupuji proti katolické dogmatice. Kdybych chtěl, mohl bych se všelikými sofistickými obraty z tohoto obvinění vytáčeti, jako to mnozí jiní činí, počítající se mezi hor-

livé katolíky, kteří mají o každé věci vždy kolik výkladů pohotově a dovedou každému každé učení katolické v tom smyslu vyložiti, který jemu nejmilejší jest.

Vyznávám ale zcela zřejmě, že kdyby mne to i stálo ztracení pověsti pravého katolíka, přece mi ani srdce ani rozum nedovolují věřiti, že by jen jedno, kterékoli náboženství mohlo býti pravé a samospasitelné, a že by tedy vyznavačové všech ostatních museli býti — jako to mnozí myslí aneb alespoň říkají — věčně zatraceni! Srovnává se to s rozumným a poctivým ponětím o dokonalosti Boží, aby jen část lidstva a to bez jich zásluhy za tu náhodu, že právě co katolíci narozeni byli, nechal k spasení přijíti, a velikou nesrovnale větší většinu všech ostatních svých tvorů též bez jejich viny (neboť se z nich větší část ani po čas svého života nedoví, že jest jaká katolická církev na světě!) nechal upadnout do věčného zatracení?! Mohl by zatratiti Bůh ty nesčíslné miliony, kteří žili na světě ještě dříve než nastalo katolické náboženství a kteří tedy ani nemohli státi se katolíky?

III.

Ovšem se zdá snad mnohému divno a nepochopitelno, kterak by mohlo býti více náboženství pravých a pravdivých, vždyť jest prý jen jedna pravda atd. Ale to jest všechno jen omylem. Jsou totiž dvojí pravdy na světě: jedny které se mohou nezvratně dokázati a které musí uznati každý obdařený rozumem, z takových ovšem jen vždy jedna může býti pravá. Ku př. jest nepochybné, že Plzeň od Prahy k západu leží, a nemůže býti pravda, že leží také od Prahy k východu atd. Takové pravdy jsou předmětem vědy. Kromě takových pravd jsou ale i jiné, které nelze nevyvratným způsobem dokázati, bez kterých ale přece

svět nikdy nebude, a které se věří. Skoro ze samých takovýchto pravd sestaveno jest náboženstv, Patrno jest samo sebou, že takováto pravda jen potud jest a může býti pravdou, pokud ji někdo. věří a že jest pravdou jen pro toho, kdo ji věří. Patrno tedy, že v tomto ohledu může býti více pravd *). každá taková pravda jest pro toho, kdo ji věří, jistotou, ten ale kdo ji sám nevěří, musí alespoň ji za *pravdu onoho* uznati, kdo ji věří a dle toho se chovati. Křesťanství jest tedy křesťanovi pravdou, muhamedánu muhamedánství, katolíku katolictví, evang. evangelictví, budhistovi budhaismus, lamaitovi lamaismus: před Bohem ale (osměluji se doufati!) jsou všechny stejně pravdou, totiž potud, pokud je kdo upřímně dle svého nejlepšího přesvědčení věří a dle nich se zachovává.

Čím více se svět vzdělá, čím dále pokročí člověčenstvo v pravé osvětě a v pravé mravnosti, tím více se bude tato drahocenná pravda uznávati. Čím více člověk pozná rozmanitost duchů lidských, čím upřímněji každý bude opravdu to ve svém srdci věřiti, co před světem vyznává: tím více si bude vážit také cizého přesvědčení. Žádný člověk s citem, budsi on muhamedán, buďsi evangelík, buďsi třeba pohan aneb atheista, nemůže se posmívati sprostičké babičce, která myslí v pevné víře, že za groš ulehčí některé duši

*) Slovo pravda ovšem se ani nehodí k poznamenání obou pojmů a mělo by se rozličných užívati, jmenovitě by ku př. prvnější nepochybné pro každého nevyhnutelně přesvědčitelné věci slušelo nazývati: jistota (objektivní pravda) a slovo pravda by se mohlo ponechati jen pro subjektivní pravdy onoho druhého spůsobu, které se sice nevývratně každému dokázati nedají, kterým ale přece mnozí věří, a pak by slovo pravda souviselo s praviti, a slovo jistota již také dle etymologie se dobře hodí k vyznamenání svého pojmu.

v očistci: naopak každý počestný a lidumilovný člověk musí se z takového činu potěšiti, poněvadž jeví lásku a obětovnost. Ale každý počestný a lidumilovný člověk, buďsi kterékoli víry a jakéhokoli přesvědčení, musí se opříti proti tomu, když jiní sami nevěřice v platnost takových obětí podporují a rozšiřují naschvál sprostnost mezi svými spolubratry, aby z jejich sprostnosti, z jejich lásky, z jejich dobroty nakořistili pro sebe špinavého zisku! Velký jest tedy rozdíl v tom, snášeti a vážiti si cizího náboženského přesvědčení, aneb zase opírati se proti všelikému zneužívání, které se s náboženstvím tropí. Mně zajisté svatá jest víra upřímná každého člověka i v tom pádu kde ji držeti musím dle svého přesvědčení za pošetilou, neboť umím oceniti ten pokoj duše, tu mnohou utěšenou chvíli, kterých člověk nabývá pevným náboženským přesvědčením, pročež za nedovolené držím bořiti chrámy v srdcích lidských, (třeba to i chrámy model byly), pokud se jiné na jejich místo postaviti nemohly. Toho ale nesmějí zneužívati lidé, kteří upřímných ale sprostných a pověrčivých náboženských citů u svých spolutvorů pro svůj světský zisk vykořistiti usilují, kterým jest náboženství jenom prostředek k dosažení světských účelů na základě pověry lidské. Proti těm povinnost máme vždy brojiti, jejich úmysle odhalovati a kaziti. Jakož nezasluhuje posměchu a potupy sprostý pohan, který v srdečné oddanosti svým domnělým bohům přináši své nejlepší věci k jídlu; tak zasluhují trestu a zahanbení ti, kteří tyto pokrmy potaji místo bohů snědí a lidu namluví, že bohové to učinili! Z toho příkladu dá se posouditi všeliká upřímnost a neupřímnost v náboženství.

Jest docela jisto, že pravá nábožnost na světě velice získá, až bude náboženství zcela odloučeno od všelikých státních a veřejných záležitostí, až se ne-

budou nikoho v žádné kanceláři ptáti, jakého jest vyznání, až nebude nikdo potřebovat dovolení od úřadu, aby směl dle svého přesvědčení Boha ctíti, až to nebude zcela žádnou zásluhou nebo předností náležeti k té neb jiné víře, až bude moci každý své upřímné mínění o náboženských věcech vyznati, aniž bude za kacíře, za rouhače atd. považován! Pak se zdvihne jistě pravá pobožnost, neboť přestane všechno pokrytství.

Či myslíte snad, že jest nyní tak mnoho nábožných lidí na světě? myslíte že to jest tak snadné a lehké býti opravdu nábožným? Odražte od toho počtu nábožných, které nyní vidíme, všechny ty, kteří této své nábožnosti nějaký světský zisk táhnou, kteří se tím živí, kteří jen proto jsou nábožní, aby jiným *„dobrý příklad“* dávali v pokoře a poslušnosti rozumí se ke svému prospěchu, odražte konečně i ty, kteří jen proto jsou nábožní, poněvadž ve své sprostnosti lehkým způsobem za malou modlitbičku, za malou obětičku velkých darů od Boha obdržeti chtějí: a pak teprva máte z těch, kteří ještě zbydou, ten pravý počet opravdivě a nezištně nábožných. Nic protismyslnějšího, nic méně důstojného není než policejním způsobem chtít rozšiřovat pravou nábožnost, víru v Boha!

IV.

Velice by se mýlil ten, kdo by ze svrchu řečeného odvozovati a souditi chtěl, že jest to pro každého člověka zcela jedno, ku kterémukoli náboženství se přiznává,že na tom nic nezáleží, k jaké víře se kdo hlásíme. Takový smysl ovšem slovům našim zlomyslně podkládají a podkládati budou nepřátelé naši, zastavatelé hierarchie čili libovlády církevní, oni budou nazývati smířlivé učení naše indifferentismum to jest lhostejnosti ve víře. Ašvak jenom falešně a zlomyslně

CALL NUMBER

943.604

H29e

1851

DATE DUE:

BINDING

VOLUME: COPY:

MISSING: IN USE

PERIODICAL DATES:
3 15 89
MONTH DAY YEAR

CHECK SEARCH

AUTHOR
Havlicek-Borovsky, Karel

BRIEF TITLE:
Epistoly kutnohorske

CHECK STATUS:
UNDERGRAD. GRAD. FACULTY NON-ACAD. PERMIT TYPE

BORROWER'S NAME AND IDENTIFICATION NO: (PRINT)

BINDING-Slavic

PRINT CAMPUS ADDRESS: CITY

DEPARTMENT PHONE:

SIGNATURE:

GEN.-22

proti nám budou toho jména užívati: neboť indifferentistou jest ten komu jest zcela jedno míti takové neb jiné náboženství.

Pozorujme ale dobře jak veliký rozdíl v tom jest, nepronásledovati a netupiti nikoho pro jeho víru, a nenechati si nic na své víře záležeti! Já mohu býti zcela jistě přesvědčen ve své mysli o tom, že to co o Bohu a o náboženství věřím pravda jest, a za žádnou cenu bych nebyl v stavu něco jiného věřiti: při tom ale přece co člověk moudrý, snášenlivý, bližního milovný, znající velikou rozmanitost duchů lidských nemohu jinému za zlé pokládati, když on o těchto věcech jiného než já je smýšlení a něco jiného také pevně věří jako já svoje. Tak jako já sám nechci od své víry, od svého osobného přesvědčení upustiti, a tak jako by mne bolelo, kdyby mne někdo pro takové mé upřímné přesvědčení tupil a pronásledoval: tak také co člověk spravedlivý a poctivý nemohu k tomu připustiti, aby jiný tupen a pronásledován byl pro svou víru. To není lhostejnost ve víře čili indifferentismus, to jest jen snášelivost.

Člověk, který jak živ ze své vesnice daleko nepřišel, nic o světu neslyšel a nečetl: tomu arci nemůže se při jeho sprostnosti příliš za zlé pokládati, když každého vyznavače jiné víry za hlupáka neb špatnějšího tvora považuje, Bohu se tím zavděčiti míní, kdykoli nějakého jiné víry vyznavače potupí neb urazí. Ale člověk zkušený a jiné země, jiné národy buď ze svých cest neb z dobrých popisů znající, který tedy ví, jaké jest na světě množství rozličných vír a náboženství zcela rozdílných a sobě odporujících, který ví že každá tato víra sama sebe co jedinou pravou, od Boha zjevenou vydává, že toto své udávání každá rozličnými zázraky jakožto pravdivé ztvrzuje, že každá

všechny jiné za bludné a jejich vyznavače za zatracené vyhlašuje, že se každá důkazům a zázrakům jiných vír co vymyšleným posmívá: který člověk pravím všechno toto ví, může on tak jako svrchu podotknutý nevědomec vyznavače jiné víry zatracovati, tupiti a pronásledovati?

Já si představuju tuto snášelivost a nesnášelivost v následujícím podobenství. Jest chrám ohromně veliký, okrouhlý, stavený jako do hvězdy s množstvím výklenků kolem do kola, do kterýchžto jest do všech viděti ze prostřed chrámu. Výklenků čili kaplí těchto jest tolik kolik rozličných vír na světě, a v každé kaplici jest kazatelna: Z každé kazatelny hlásá se shromážděnému v kapličce lidu, že jenom tato víra jest pravá, od Boha zjevená která se tuto hlásá, že všechny víry hlásané v ostatních kapličkách jsou lež, a že vyznavači jejich jsou bludaři, nepřátelé boží, s kterými pravověřící nemá ani obcovati, že ty zázraky, které tyto druhé víry pro sebe uvádějí jen vymyšlené jsou. Tak a podobně mluví se ve všech kapličkách, někde mírněji, někde zuřivěji. Lidé přítomní v každé kapličce neslyší nic z toho, co se v ostatních kapličkách hlásá, a majíce tedy mysli naplněné jen tím co oni slyšeli, vycházejíce ven hádají a perou se s posluchači jiných kapliček, opakují jim všechny nadávky, které o nich ve své kapličce slyšeli, ti jim stejné stejným oplácejí, každý mele jak mu nasypali na mlýn. — Jen lidé kteří uprostřed chrámu stáli, do všech kapliček viděli a ze všech kázaní slyšeli, kteří tedy vědí, že se ve všech kapličkách stejně mluvilo a ve všech stejné důkazy uváděly, jen tito budou mírnější a snášelivější: oni sice nemohou mysliti, že všechno co ze všech stran kázáno jest zároveň jistotná pravda býti může, avšak poznavše běh věcí alespoň tolik nahlížeti budou, že po-

sluchačové každé jednotlivé kapličky příčinu mají své za jedinou pravdu držeti a všechno ostatní za lež vydávati.

Vědomí toto vede k snášelivosti: nevědomí k svárům.

V.

Objasnivše takto veliký rozdíl, jenž jest mezi lhostejností (indifferentismem) a snášelivostí (tolerancí), můžeme ještě jiným patrnějším spůsobem dokázati, že se nám předhůzka indifferentismu žádným spůsobem činiti nemůže. Kdyby nám, jak hierarchisté praví, na náboženství tak málo záleželo, že by nám jedno bylo jako druhé, nač bychom se tak snažili o opravy v té víře, ku které náležíme? Načbychom sobě k vůli těmto opravám tolik zlosti, tolik nepřátel mezi mocnou hierarchickou stranou byli udělali? Komu jest víra jako víra, tomu také asi mnoho na tom záležeti nebude, máli nynější katolictví na sobě o několik neduhů více nebo méně!

Právě tím, že se všemožně o to přičiňujeme, aby vymýtěno bylo z katolictví všechno to, co jest patrně a dokázaným spůsobem proti účelům Zakladatele naší víry, co jest lidský nechvalitebný přívěsek, pozůstatek několika smutných pro člověčenstvo století duševního a tělesného otroctví, aby bylo vymýtěno všechno to, co zabraňuje katolictví státi se tím čím má býti každému národu dobré náboženství; právě tedy tím, že se o všechno to horlivě přičiňujeme dokázáno jest tuším až k nepochybnosti, že nejsme lhostejní (indifferentní) a že nám není jedno k jakému náboženství se přiznávati máme.

A však někteří nespokojí se ani s touto předhůzkou lhostejnosti ke všem vírám, nýbrž zrovna naopak a protismyslně budou nám vytýkati vedle indifferentismu!! také ještě zřejmé nepřátelství a sočení

proti katolické cirkvi, což se asi tak vedle sebe hodí, jako když za předešlých dob zelotové nadávali někomu zároveň deistů a atheistů. *) Strany tohoto sočení proti katolické církvi nehodlám se ani tak příliš očišťovati, jestli jen se rozumí ta katolická církev jak vypadá veřejně před světem za našich časů. Jsouť totiž mezi zbrojnoši naší hierarchie mnozí umělci, kterým se obyčejně říká eskamotéři, a jejichžto umění hlavně vězí v tom, že mají vždy několik katolických církví a několik výkladů o každé věci hotově, jak právě kdy zapotřebí. K vyjasnění toho co říci mínim sloužiž následující podobenství. Kdosi měl dům starý, rozbořený, hmyzem škodlivým naplněný, bez oken a bez dveří, skrze jehožto střechu volně procházely paprsky a dešťové. Kdykoli ale přišla řeč na tento dům buď že se měl s jinými porovnávati, neb pronajímati neb prodávati, vždy ukazoval velmi hezký plán tohoto domu čistě vymalovaný a uměle uspořádaný.

To samé tedy činí ti svrchu dotčení eskamotéři s katolickou církví. Když se vady vytýkají, ukazují nám vždy jen na pěkně malovaný plan, na kterém těchto vad nikde nelze pozorovati, oni mluví vždy veliké chvalořeči o výbornostech katolických, které však nejvíce jen na onom plánu se nalezají ve skutečnosti se nevyskytujíce.

Proto jest tak snadno okaceřovánu býti co nepřítel a brojič proti katolické církvi, jestli se totiž mnohá zneužívání, mnohé vady za církev katolickou považují. Církev katolická se ve mnohých a na nej-

*) Pro ty čtenáře, kteří jiným jazykům nerozumějí, dodáváme, že slovo deista znamená toho, kdo jen v Boha věří, ale při tom se žádné církve nedrží, a za nemožné pokládá, že by byl Bůh s kterým člověkem kdy zřejmě byl mluvil a jemu něco zjevil. Atheista jest kdo v žádného Boha nevěří.

výš důležitých věcech uchýlila od toho účele, který měl Zakladatel její a následovníci jeho, a to co nyní se jmenuje katolická církev (jak to viděti okolo nás v životě a ne snad jen ve knihách) není již dávno rovno onomu prvotnímu plánu.

VI.

Každá víra, jak se to ze zkušeností dějin lidských pozorovalo, pokud utištěna jest a pronásledována od světské moci, nejvíce se vyznamenává cností, čistým a upřímným učením a vůbec všemi těmi vlastnostmi, které na sobě *míti má* každé náboženství, jakožto nejvznešenější dědictví člověka. Béru zde ovšem náboženství v nejširším smyslu toho slova, ne snad s ohledem na nějakou určitou církev a víru, nýbrž pouze jakožto nějaké představení, které si člověk každý podle stupně svého duševního vzdělání dělá *o původu a o povinnostech svých*. To, kterak každý člověk *opravdu a upřímně* smýšlí o původu a účelu světa a o svých povinnostech, to jest jeho náboženství, a již z toho se jeví nevyhnutelně, že k náboženství nějakému se nikdo nutiti nemá a ani nemůže, proto že není na světě žádná moc, která by někoho přinutiti mohla k nějakému smýšlení. Neboť smýšlení jest nejsvětější, nejsvobodnější dědictví každého člověka, které se mu nižádnou mocí tohoto světa odejmouti nemůže. Despota, který polovici ze svých poddaných ustanovil za placené slídiče a vyzvědače nad druhou polovicí, nemůže přece nikdy nahlédnouti do mé hlavy, do mého srdce, a vypátrati, kterak tam o něm smýšlím: on mne může pronásledovati, mučiti, ale nemůže mne přinutiti, abych o něm a o jeho činech nesmýšlel tak, jak já chci; on nemůže nikterak zabrániti, aby, když jeho pochopové na jeho rozkaz mi hlavu srazí, ještě po-

slední myšlénka této hlavy o něm nebyla: Ty bídný tvoře! ty násilnický zlosyne! Myšlénkám nemůže žádné násilí zabrániti neb cesty předpisovati — a proto také nemůže žádné násilí předpisovati nebo zabraňovati některému člověku jeho náboženství, nemůže předpisovati nebo zabraňovati jemu, aby nesmýšlel o všech vznešených a nejdůležitějších předmětech tohoto světa tak jak on chce a jak to za dobré uznává. To ovšem jest pravda, kterou každý nahlíží: jiná ale pravda neméně patrná, jest zase to, že myšlénka, jak mile má skutečně se vtěliti a do života vstoupiti, jak mile má přestati být pouhou myšlénkou a státi se skutkem živým, již nevyhnutelně zjevnou se státi musí též jiným spolutvorům. To samé platí též i o náboženství, které co smýšlení o původu a účelu světa a o povinnostech člověka, velmi důležitý musí míti vplyv na jednání každého člověka, jak mile jen přechází z pouhé myšlénky ve skutek, pročež vždy hleděla despotie uchopiti se jeho a předložiti celní hranice své samolibosti, aby v ohledu náboženském nic vycházeti nemohlo ze srdcí, hlav a úst lidských, co by vyvrátiti mohlo časem neobmezené panování.

A tu stojíme právě u nejžalostnější stránky člověčenstva, u výjevů tak smutných, že při upomínce na ně se vždy zarmoutiti musí srdce opravdivého lidumila. Tak jako člověk již dle svého zřízení všeho i k dobrému i ke zlému užívati může, tak pozorujeme, že právě náboženství, tohoto nejvznešenějšího daru právě nejhanebněji zneužíval člověk k soběckým a podlým účelům, a čím vznešenější jest toto dědictví člověka, tím více z něho kořistila nečistá, necitelná a nelidská samochtivost. Zlosynové tohoto světa spozorovali velmi brzy, jak silný jest náboženský cit každého poctivého člověka, a umínili si hned pokaliti

svým jedem tento zdroj lidského blahobytu a útěchy, a použili tohoto náboženského citu právě pro jeho sílu a všeobecnost za pouta, kterými by sobě spolubratry své k tuhé služebnosti co nejpevněji uvázali.

VII.

Všechno to stalo se také s křesťanstvím. V prvních věkách, jsouc od světské a duchovní moci jakožto nebezpečné učení pronásledováno, nemohlo být přece nikterak z myslí lidu vypleněno. Pročež obrátili nepřátelé pravdy a osvěty zbraně své jinák: oni sami přijali toto náboženství, ale jen jméno mu ponechavše, všechny hlavní zásady zahalili a malicherností nových všude přimísili, a užívali tohoto náboženství právě zase k tomu, k čemu jim sloužilo dříve pohanské, to jest k udušení rozumu v lidu. Od této doby pronásledovali sice pravé a čisté křestanství zrovna tak jako dříve, ale nejmenovali je již pravým křesťanstvím, nýbrž všelijak kacéřovali, vydávajíce sebe zcela faryzejsky za pravé přátele a ctitele Krista, jsouce ale skutečně jeho největší protivníci.

Kdo o tom chce býti až k nepochybnosti přesvědčen, sledujž s námi v následujícím uvážení.

Jsem přesvědčen, že mnohý křesťan již mnohonáctekrát rozjímal o umučení Krista, a že přece vlastně neví, co to jest kříž a jakou smrtí umřel Kristus, kterého ctí svět co Boha! Kříž bylo za těch časů tolik, co jest nyní u nás šibenice, ukřižovati někoho bylo tenkráte tolik, co jest nyní oběsiti na šibenici, byl to trest, který se jen nad otroky a hanebnými zločinci vykonával. *) A takovou smrtí odstraněn jest ze

*) Sv. Pavel, apoštol, jak známo, co občan římský, již nesměl býti ukřižován, nýbrž sťat jest.

světa nejsvětější, nejlaskavější muž, největší zastavatel práv lidu! To tedy považte všichni: *Ježíš byl od farizeů a zákonníků ukřižován,* to jest *konsistoř, biskupové a úředníci dali Ježíše oběsit na šibenici!*

Myslím, že již na těchto několika slovech má každý dost k rozjímání! Proč jej ale dali oběsiti? Poněvadž prý rozšiřoval nebezpečné učení, poněvadž prý byl kacíř, rouhal se Bohu, popuzoval prý národnosti proti sobě, totiž národ svůj proti panujícím Římanům a proti představeným, poněvadž prý mezi nevzdělaným lidem chtěl způsobiti nenávist proti otcovské vládě od Boha ustanovené.

Z této stránky se musí tyto věci považovati, a jsem přesvědčen, že by Ježíš i za našich časů tak odsouzen byl jako za časů Pontia Piláta. Čím to tedy jest, že se nyní lidé toho samého smýšlení jako tehdejší faryzeové a zákonníci, za úhlavní ctitele Ježíšova učení vydávají, a ba že ještě jiné ve jménu toho učení pronásledují? Mohou oni to samé učiti co učil Ježíš, od jejich duševních předků tak potupně a nelidsky ze světa zhlazený? Či nevidímeli je za našich dnů pronásledovati lidi pro ty samé věci, pro které soptili za onoho času předchůdcové jejich na učení Ježíšovo? — —

VIII.

Vím sice napřed, že tito faryzeové a zákonníci našeho věku proti mne povstanou řkouce: „Ejhle! rouhače! jenž naschvál snižuje důstojnost božského zakladatele naší víry, pravě o něm, že umřel na šibenici, jen aby tím u sprostého lidu uvedl v lehkost kříž a náboženství!“ Já pak velmi chladnokrevně na to pravím: Nebojíte vy se, vy plémě ještěrčí! tak příliš, že bych já snížiti mohl Ježíše a jeho kříž před

sprostým lidem, ale bojíte se, abych jej právě před tímto lidem příliš *srozumitelně* nezvelebil, a bojíte se také, abych příliš srozumitelně neodhalil a nezlehčil ty, kteří jej ukřižovali. Vy jste se ovšem velmi snažili zahaliti svatou rouškou před lidem ohavnost smrti, kterou vaši duševní předkové odstranili ze světa miláčka lidu: když jste dlouhý čas všechny následovníky jeho spravedlivého a lidumilovného učení tak jako mistra samého na darmo věšeli, vraždili, mučiti a všelijak pronásledovali a přece nikterak uhasiti nemohli násilím toho ducha lásky k lidu, kterého zanechal po sobě Ježíš, chopili jste se chytrosti a přimíchavše se sami do počtu vyznavačů křesťanského učení, hleděli jste jen slova v něm ponechati, věci ale podle svého převráceného smyslu zase poznenáhla otočili, což se vám také výborně povedlo. Převrátili jste učení Ježíšovo tak, že by je nyní božský původce ani sám nepoznal: všechno to, proti čemu Ježíš nejvíce horlil, všechno to jste zase poznenáhla uvedli pod jinými jmény do jeho náboženství, to co hlavního bylo a na čem nejvíce záleželo, jste lidu učinili nesrozumitelným a vymyslili jste nejrozmanitější titěrky, jen abyste odvrátili pozornost lidu od hlavních věcí. Ježíš vás učil, abyste vy lidu sloužili, ale vy jste ve jménu téhož učení přivedli lid do služebnosti své; Ježíš učil, že dobrý pastýř dá život za ovčičky své, vy ale, vydávajíce se za následovníky jeho, učili jste, aby dali ovčičky život svůj pastýřům svým. Červenými taláry, podivnými čepicemi a lidu nesrozumitelnými ceremoniemi, chtěli jste zahraditi na sobě nedůstatek všeho toho, čeho žádal Ježíš na následovnících svých. Vy jste zasvětili kříž a zbožnili jste jej, aby lid zapomněl na jeho pravý význam, aby lid zapomněl na to, proč vlastně zakladatel našeho náboženství tak potupnou

smrt utrpěl. Když však sami jste nyní počali světu dokazovati potřebnost „zakotvení náboženského ducha," směřujíce k tomu, abyste na novo zas použili svatého, lidumilovného učení Ježíšova jen k prospěchu vlastnímu, k utužení duchů v rozumného tvora nehodné a Bohu, dle jehož obrazu stvořeni jsme, rouhající se slepé poslušnosti: což divu tedy, jestli i my budeme vám následovati se zářící pochodní do temných cest vašich plánů, s kteroužto pochodní osvítíme učení Ježíšovo před lidem tak, aby poznal neupřímné úmysle vaše.

Vám jest ovšem nanejvýš nepohodlný můj prostonárodní a pravý překlad slova *„crux,"* neboť se obáváte, aby lid sobě nepomyslil: Co asi učil Ježíš tak protivného biskupům, faryzeum a zákonníkům svého času, že jej takovou hanebnou a potupnou smrtí ze světa odstranili? Kdyby byl učil o slepé poslušnosti k biskupům, o desátcích a o takové svobodě církve, jakou máme nyní, o růžencích, o latinské liturgii, o coelibátu atd. atd., nebyl by jistě umřel na kříži.

Což tedy učil biskupům a konsistořím a faryzeům svého času tak nepřijemného? O tom budeme ovšem hned dosti obšírně jednati, nyní ale zatím si povšimneme následujících míst ve svaté bibli:

Lukaš XIX. 47. 48.: „Biskupové a zákonníci a přední v lidu (to jest aristokratie) hledali Ježíše zahladiti. Ale nenalezli, co by mu učinili, nebo všechen lid jej sobě liboval, poslouchaje ho."

Lukáš XXIII. 2. 5. (Biskupové, starší lidu a zákonníci žalují na Ježíše u Piláta): „Tohoť jsme nalezli, an převrací lid, a brání daně dávati císaři. Bouřít lid, uče po všem Judstvu, počav od Galilee až sem."

Lukáš XXIII. 27. (Když vedli Ježíše na popravu): I šlo za ním veliké množství lidu i žen, kteréž plakaly a kvílely ho."

Marek XIV. 1. 2.: „I hledali biskupové a zákonníci, kterak by Ježíše lstivě jmouce, zamordovali. Ale pravili: ne ve svátek, aby snad nebyl rozbroj v lidu.“ To jest, ponévadž ve svátek, když lid nepracoval a pohromadě byl, obávali se pomsty lidu.

Již tato některá místa z evangelistů podávají každému, kdo o nich přemýšlí dosti světlosti o tom, jak asi věci stály.

IX.

Abychom poněkud poznali odkud se vzala tak veliká zášť biskupů a faryzeů a zákonníků proti Ježiši, tak že jej konečně až na popraviště přivedli, umínil jsem si předložiti čtenářům některá místa z biblí Nového zákonu, která uvádí řeči Ježíšovy o těchto faryzeích. Měl s nimi Ježiš zajisté mnohé hádky, o kterých nám evangelisté mnoho zaznamenali. Z těchto předhůzek, které Pán Ježiš před tak dávným časem činil Faryzeům a Zákonníkům, poznáme spolu, jak dalece se tyto vlastnosti faryzejské až na naše časy zdědily na mnohé osoby, které se samy nazývají následovníky Ježíše Krista.

Lukáš v XI. píše, kterak jeden Faryzeus pozval Ježíše na oběd, a divil se, že Ježíš před obědem ruce si neumývá, což drželi oni za nevyhnutelný předpis víry, zakládajíce vůbec víru v malichernostech, jako i nyní se nejvíce děje, a opomíjíce hlavní věci. Ježiš tedy odpověděl: „Vy faryzeové povrchu konvice a mísy čistíte, ale to což vnitř jest u vás, plno jest loupeže a nešlechetnosti. Blázni, zdaliž ten, kterýž učinil co zevnitř jest, neučinil také i to, což jest vnitř. Pročež dávejte z toho, co máte chudým, a všecky vaše věci čisty budou.“ (To jest: nedržte se tak příliš malicherných ceremonií, ale plňte raději dobré skutky).

Matouš XIII. 25. 26. ještě zřetelněji tato slova přivádí: „Běda vám Zákonníci a Faryzeové pokrytci! že čistíte povrchu konvice a mísy: ale vnitř plné jsou loupeže a nestřídmosti. Faryzee slepče! vyčisť prvé to, co vnitř jest v konvi a v míse, aby i to, což jest zevnitř, bylo čisté.“ To jest: Vy zachováváte pilně ceremonie, na kterých málo záleží a z kterých také žádný pravý užitek nepochází, ale lépe byste učinili, kdybyste nikoho neodírali o peníze a kdybyste se nepřežírali! Kdo si při tom nevzpomene na žalmy před klášterským obědem, po kterých následuje pak nesmírná, ducha zabíjející, celý den trvající cpanice a chmelovina!

Kapitola XXIII. u sv. Matouše, dotýká se nejvíce našeho předmětu, pročež ji tuto klademe: „Tedy Ježíš mluvil k zástupům a k učedníkům svým, řka: Na stolici Mojžíšově posadili se Faryzeové a Zákonníci. Protož všecko, cožkoli by vám rozkazovali zachovávati, zachovávejte a čiňte: ale podle skutků jejich nečiňte; neboť praví ale nečiní. (To jest: nezachovávají se podle řečí svých). Svazujíť zajisté břemena těžká a nesnesitelná, a vkládají je na ramena lidská; ale sami ani prstem nechtějí jimi pohnouti. Všecky pak skutky své činí, jen aby byli vidíni od lidí (na oko): rozšiřují zajisté nápisy své a veliké dělají podolky plášťů svých. (To jest: již šatem svým chtějí se od jiných rozeznávati).

A milují přední místa na večeřích a přední stolice ve shromážděních, a pozdravování na trhu, a aby byli nazýváni od lidí mistři, mistři!

Běda vám zákonníci a faryzeové, pokrytci! že požíráte domy vdovské, to pod zámyslem dlouhého modlení; protož těžší trest ponesete. (Tomuto místu rozumí snad každý bez výkladu, kterak již tenkrát

faryzeové nejvice drželi na pobožné pani a vdovy, a pod záminkou pobožnosti od nich penize vytahovali a je vyjidali).

Běda vám, že obcházite moře i zemi, abyste učinili jednoho novověrce: a když bude učiněn, učinite jej syna zatraceni dvakrát více než jste sami. (Tomu též snadno porozuměli). Běda vám vůdcové slepí, kteří řikáte: Přisahal-li by kdo na chrám, to nic neplatí: ale kdo by přisahal na zlato chrámové, povinen jest ve své přísaze státi. Blázni a slepci! což jste většího, zlato-li či chrám, kterýž posvěcuje zlato. Běda vám zákonníci a faryzeové, pokrytci! že dáváte desátky z máty a z kopru a z kmínu, ale opouštíte to, na čemž více záleží v zákoně (v náboženství) totiž soud a milosrdenství a věrnost; tyto věci měli jste činiti a oněch neopouštěti. Vůdcové slepí! kteří cedíte komára, velblouda pak požíráte!“ To jest na maličkostech si zakládáte, ale hlavní věci nezachováváte.

„Běda vám zákonníci a faryzeové, pokrytci! že jste připodobněni hrobům bíleným, kteří se zdají sice zevnitř krásni, ale vnitř jsou plni kosti umrlčích i vši nečistoty. Tak i vy zevnitř zajisté zdáte se lidem spravedliví, ale vnitř plni jste pokrytství i nepravosti. Běda vám, nebo vzděláváte hroby proroků a ozdobujete hroby spravedlivých, a říkáte: kdybychom byli za dnů otců našich, nebyli bychom účastníci jejich ve krvi proroků. (To jest: ctíte teprva proroky, když již nežijí a vaší převrácenosti v cestě nejsou, ale kdyby žili, ukamenovali a usmrtili byste je, jako to také na Ježíši samém splněno).

Lukáš XIII. 52 atd.: Běda vám zákonníkům! nebo jste vzali klíč umění; sami jste nevešli a těm, kteří vcházeti chtěli, zabránili jste. A když jim to mluvil (totiž i jiné předhůzky již svrchu uvedené)

počali zákonníci a faryzeové přísně na něho dotírati a k mnohým řečem příčinu jemu dávati, úklady činice jemu a hledajíce popadnouti něco z úst jeho, aby jej mohli obžalovati.

Marek VII. (když faryzeové předstírali učedníkům Ježíšovým, že nezachovávají malicherná ustanovení starších): „Dobře prorokoval Izaiáš o vás pokrytcích, jakož psáno jest. Lid tento rty mne ctí, srdce pak jejich daleko jest ode mne. Nebo opustivše přikázaní boží, držíte ustanovení lidská, umývání žejdlíků a kotlíků a jiné věci mnohé těm podobné činite. Neboť Mojžíš pravil: Cti otce svého a matku svou a kdož by zlořečil otci neb máteři, ať jest smrtí potrestán. Ale vy pravíte: Řekl-li by člověk otci neb máteři *korban* (totiž obětoval jsem to, čímž bych tobě pomoci mohl), ten že bez viny bude.“ (To jest strkáte se za Boha a za oběti, abyste nemuseli zachovávat povinnosti tohoto světa).

Mohl bych ještě mnohá jiná místa z evangelistů uvésti, kterak vystupoval Ježíš proti faryzeům a zákonníkům, avšak i z těchto zde uvedených již každý poznati musí, kterak plémě faryzeů a zákonníků za našich časů zrovna ty samé vlastnosti má, jako za časů Ježíšových s tím toliko rozdílem, že faryzeové za našich časů, vydávajíce se za následovníky a ctitele Ježíše Krista, neopovažují se ovšem proti Ježíšovi tak vystupovati, jako tehdejší jejich předchůdcové, nicméně však přece zas ty pronásledují, které jim nyní ty samé výčitky činí, které činil tehdejšího času Ježíš jejich duševním praotcům. Jména a formy se změnily, věc zůstala a po ovocích poznáte je.

X.

Ve svém vlastním národu máme ostatně znamenitý důkaz, že hierarchie křesťansko-katolická velice

byla podobná hierarchii židovské za času pána Ježíše. Známo jest, že až posud strana jezovitská v církvi všelikým spůsobem hleděla pokaliti u našeho lidu jméno a památku mistra Jana Husa, a podařilo se jí skutečně tak dalece, že muž ten, jenž umřel pro svůj národ a pro svobodu, a kterého ctí vzdělaní mužové všech národů, právě u svého vlastního lidu, pro který tak mnoho učinil a přetrpěl, v neváźnosti byl, že se jméno od nevědomé sprostoty jen s jakousi ošklivostí co jméno nějakého zlosyna, kacíře a nepřítele Božího vyslovovalo. Tak daleko byl zakořeněn onen chytře rozšířený předsudek, že si až posud málo kdo troufal s úctou příslušicí záslubám a obětem tohoto mučedníka o něm mluviti, boje se staré nepřítelkyně jeho, až posud panující hierarchie.

Nechceme ani tvrditi, že by se Hus v ničem nebyl uchýlil od tehdejší církve katolické: to však jest jisto, že v hlavních věcech, na kterých Husovi a jeho straně právě nejvíce záleželo, docela dobře a čistě katolicky učil, a že jeho tehdejší protivníci, kteří tenkráte za přísné a pravé katolíky považováni byli, právě byli kacíři podle nynějšího učení všech moudrých katolíků. Tak ku př. definici církve katolické, kterou tenkrát Husovi protivníci postavili, totiž *„církev katolická, jejížto hlava jest papež a tělo sbor kardinálů“*, nebude nyní žádný moudrý katolík za pravou uznávati. Musíme ku př. vědět, že dlouhý čas panovalo mezi největší částí katolíků to hrubé kacířství, *že papež neomylný jest,* což si nyní jenom ještě někteří ultrahierarchové a ultramontáni a to jen s obalem učiti troufají; v oněch časech ale by byl mnohý nevěřící v neomylnost papežovu za kacíře platil.

Rovněž tak asi jest to s neomylností církve katolické, která vlastně pranic neznamená, proto že není

nikdy na jisto a zcela srozumitelně určeno, *co jest církev* a *kdo jest církev*. Zvláště když se tato neomylnost církve má do nějaké souhlasnosti uvésti s hierarchickou autoritou. Jest ku př. jisto, že tehdejší papež Jan XXIII. byl v každém ohledu špatnější katolík než Jan Hus. Od té doby co církev katolická ve správním ohledu despoticko-monarchického řízení se drží, jest patrně možná, že na poručení hierarchie právě kacířství za pravověrnost držáno býti musí, a že nejpravověrnější katolík kdyby tomu představení církve chtěli za kacíře se vyhlásí. Všechno to vidíme nejjasněji na mistru Janu Husovi.

Hlavní věc, která zavdala příčinu k všelikým těm událostem smutným, byly odpustky vydané toho času od papeže na vojnu proti králi neapolitánskému. Zkažení papežové tehdejších časů zneužívali vůbec moci církevní k věcem světským a jmenovitě vymýšleli všelikých prostředků na sehnání peněz, k čemu zvláště jim dobře sloužilo tehdejší prodávání odpustků za peníze. Tehdejší papež tedy, jsa s králem Neapolitánským, s jehož zeměmi papežské hraničí, ve sporu, exkomunikaci (kletbu) naň prohlásil, vyzval proti němu křižácké tažení, a dal každému odpustky, kdo by proti neapolitánskému králi táhl neb penězi na tu vojnu přispěl.

To jest tedy asi tak, jako kdyby nyní nějaký farář, maje hádku se sousedem svým o zahradu, tohoto souseda nechtěl do kostela pustiti, jemu svátostmi posluhovati, kdyby kázal, aby se ostatní jeho ovčičky na onoho souseda sběhli, jemu vybili, čímž hříchů odpuštění dojdou. Jestli pak by který katolík (ani liguriány nevyjímám) *nyní* za našich časů jednání takové některého faráře schvalovati se opovážil? To samé ale učinil tehdejší papež (byl to však tehdá

všeobecný spůsob celé hierarchie, zneužívati moci církevní ke svým privátním neb vůbec světským oučelům), náš mistr Hus se ale proti tomu co nejrázněji opřel, a učil zřejmě, že věřící nejsou povinni poslouchati rozkazů papežských, pokud se nesrovnávají s učením Kristovým.

Hlavní věci které mistr Jan Hus namítal proti této bulle papeže Jana proti králi neapolitánskému a proti papeži Řehořovi, jsou následující: „Předně že jmenuje papež Ladislava a Řehoře kacíře, spravedlivým soudem božím zatracené; kde že jest důkaz, že je zatratil Bůh? Za druhé, že je zatracuje papež i s potomky až do čtvrtého kolena, tedy i lidi ještě nenarozené. Dále že povzbouzí papež k boji proti křesťanům, což nesrovnává se s mírným evangelium Kristovým. Že uděluje bulla odpuštění hříchů, nečiníc rozdílu, jsouli ti toho hodni, kteří se odpustků činí účastni. Že žádné modlitby, žádné milosrdné skutky, ani kázaní slova božího, ani čtení mší místa v této bulle nenalezají, než jediné peníze za odpustky. Že kdo nic nedá, byťby jakkoliv byl dobrý, neobdrží těch odpustků; avšak prý to velmi dobře; neb že pravým vnuknutím božím spravedliví se vyjímají z těchto lživých odměn. Mimo to že všichni, kdož co dají, stejnou mají odměnu, totiž úplné zbavení pokuty a viny. Že bulla plat vysazuje za odpuštění hříchů, proti rozkazu Kristovu: darmo jste vzali, darmo dávejte. Že není žádná zmínka, aby se lidé vystříhali hříchů aneb živi byli dobře, nýbrž že znějí odpustky pouze: všem kteří hříchy své vyznají a litují, což k odpuštění hříchů není dostatečné. Také že touto bullou ruší papež všecky předešlé odpustky, mezi které patří ku př. odpustky od papeže Alexandra V., teprv nedávno na pět let, posud neprošlých, udělené; což jaký nesmysl,

aby jedno odpuštění hříchů mělo druhému překážeti na tom samém člověku. Konečně ani obyčejná závěrka papežských bull neušla posměšnému vtipu Husovu: „Protož žádnému člověku nebuď dovoleno, tento náš list rušiti, aneb skutkem opovážlivým jemu na odpor se postaviti. Kdožby pak zkusiti toho se opovážil, ve spravedlivý hněv boha všemohoucího a sv. Petra a Pavla apoštolů věz že upadne!“ Což kdyby Kristus, pravý člověk, aneb některý svatý s nebe sstoupil, a těchto takových věcí v bulle obsažených všech neschválil, zdali též upadne ve spravedlivý hněv boží a svatých dvou apoštolů? Naproti tomu bulla předešlého papeže Alexandra o odpustcích že rovněž zavírala se oněmi slovy, a tento člověk, papež, zrušiti jí novým svým listem že se neostýchal!“

Hus ostatně napomínal i v kázaních často lid, aby za tyto odpustky peníze nedávali. Který katolík by za našich časů nedal ve všem tom za pravdu Husovi proti papeži, přece však byl právě za to do strašlivé klatby dán a co kacíř z církve vyloučen.

O sprostnosti tehdejšího smýšlení mezi katolíky i kněži samými dává nám důstatečnou světlost to, že Hus opříti se musel proti kněžím vychloubajícím se, že oni každodenně dělají Boha, kromě toho vytýkal jim Hus ve svém spisu o šesti bulech, že chtí v pannu Marii neb jiné svaté neb v papeže tak věřiti jako v Boha, že myslí jako by měli starších svých biskupů, pánů a jiných vladařů duchovních i světských ve všem poslouchati, cožkoli přikáží buď si to dobré neb zlé, což se ale s vůlí boží nesrovnává, kterou musíme a máme více poslouchati než všechny lidi z celého světa, dále že hříchy neodpouští kněz, nýbrž Bůh, a kněz že jest jen toho ohlašovatel.

Při každé příležitosti snažil se též Hus papeže

jen co člověka představiti, neboť skutečně toho času se papeži nějaká skoro božská úcta proukazovala. Vůbec má celé snažení Husovo ten ráz, že chtěl zničiti slepé poslušenství k hierarchii, kterého tato jen ke svému světskému zisku, z otupení lidu zneužívala, nepovažujíc toho času náboženství za nic jiného než za svou dojnou krávu. Proto také byl Hus u celé hierarchie v takové nenávisti a to jest jediná příčina jeho ohavného usmrcení a mučednictví.

Právě proto ale musí mistr Jan Hus v očích každého liberalního a poctivého člověka tím větší úcty nabýti jakožto zastavatel liberálního smýšlení a osvěty lidu. Despotie jest jen jedna na celém světě, ať si má roucho náboženské neb vojenské, neb bürokratické neb aristokratické: účel její jest vždy jeden a ten samý, totiž zneužívati lidstvo jen za nástroj své libovůle a svého špinavého prospěchu. Despotie ale v rouchu náboženském jest ze všech nejhorší a nejnebezpečnější, neboť zneužívajíc rouhavým spůsobem jména Božího ukrývá lidomorný jed svůj do svatyně a zaslepuje nevzdělaný lid. Proto vidíme, že despotie světská vždy považuje despotii náboženskou za nejprospěšnějšího spojence svého, vidíme že vždy, když počne se v lidu ujímati nějaké liberalnější smýšlení, hned despotie světská vyšle jezovity a liguriány na honbu proti takovým světlejším zásadám, aby zase poznenáhla zastřeli všechno svým černým rouchem. Považme jen pozorným okem časy naše, tyto na všech stranách se vyskytující misionáře, tyto nové zázraky; vraťme se něco nazpět v naší české historii, kterak po porážce Čechů přišli hned jezovité, sbírali knihy, drželi missionářské kázaní a hleděli všelikou upomínku na předešlou svobodu utopit svým kejklířstvím: ejhle! všechno jest pořád stejné, všude tensamý úmysl a

všude ty samé prostředky. Despotie církevní jest vždy sestra despotie světské, jedna bez druhé neobstojí a jedna také klesá s druhou.

Proto také obě tyto despotie tak velice nenávidí Husa a snažily se jméno jeho u našeho nevzdělaného a v historii nesečtlého lidu co nějakého zlosyna zohyzditi, myslíce že s osobou jeho porazí též i blahonosné myšlénky od něho do národu vštípené. Nám ale, kteří se snažíme o spravedlivost a svobodu jak duchovní tak i světskou, kteří chceme pravé a čisté člověka ušlechťující náboženství a poctivou dle vůle lidu a k blahu lidu zařízenou vládu, nám velice na tom záležeti musí, aby se lidu strany tohoto velikého muže, kterého nám všichni vzdělaní a již svobodní národové závidí, oči otevřeli, aby náš celý národ v mistru Janu Husovi poznal zase svého nejvěrnějšího přítele a otce, jenž lásku svou k národu českému a k pravdě s největší lidskou cenou se svým životem zaplatil. Jako takového ctili jej naši předkové přes 200 let, a jen zase dvoustoletá duchovní a světská despotie mohla tuto zakořenělou a zaslouženou úctu zničiti. S časem svobody navrátiž se zase stará úcta. Obraz mistra Jana neměl by v žádném obydlí pravého Čecha chyběti, a každý představiž jej mládeži, co příklad hodnější k následování, co pravého ctitele Boha a přítele lidu. Nehleďte mnoho na zlostné řeči zaslepených a zaslepenců, kteří vám snad budou Husa dle obyčeje z absolutních časů malovati co kacíře: Bůh jest svědek, že by to jinák stálo s katolickou vírou, kdyby byl každý tak hodný katolík jako byl Jan Hus! On sice učil, že má kněžstvo odříci se zbytečných statků, kázal proti jejich hrdosti, ctižádosti, lakomství, urputnosti, obžerství atd. prohlásil. vybírání platů za udělování svátostí za kacířství, učil že máme poslouchati

více Boha než lidi — a zaplatil to své nebezpečné učení smrtí. Kdo jej proto tupiti chce, budiž tak, tuším ale že nás bude více, kteří jej budeme za to ctíti.

XI.

Pravé neštěstí tohoto světa jest, že se z každého náboženství poznenáhla udělá také řemeslo a výživa, a že pak již jaký jest člověk, obyčejně u mnohých řemeslnické a výdělkářské ohledy zastíní duševní. Kdo čteš, rozuměj. Kdyby bylo zůstalo křesťanské náboženství vždycky ve spůsobu prvních časů svých, kdežto kněží nebyli ještě naskrze zvláštním stavem, nýbrž jen to co jejich jméno „presbyter" (starší) skutečně znamenalo, to jest mužové v celé obci vážení a pro zkušenost a váženost svou od své obce za kněze vyvolení, kteří však se neživili ze svého kněžství, nýbrž své vlastní živobytí od jinud a již dříve měli, a kněžský úřad a církevní důstojnost jenom vedle svého jiného světského povolání zdarma (jak říkáme pro čest) zastávali, asi tak ku př. jako jsou jiné hodnosti obecní: kdyby byly pravím věci zůstaly asi v podobném pořádku, bylo by zůstalo také křesťanství upřímnější, čistější a podobnější pravému svému účelu.

Jak mile se ale stal z důstojnosti kněžské spolu stav zvláštní, který měl výživu a výdělky své od náboženství tak jako advokáti a všichni jiní stavové na tomto světě, a když konečně přičiněním papežským zavedeno jest v kněžstvu našem proti vší přirozenosti a proti zjevnému učení Ježíše nucené bezženství (celibat), čímž se stalo kněžstvo stavem od jiných svých spolukrajanů a od světských spolubratří zcela odděleným a jako nějakým vojskem papežovým: od té doby sice počaly velmi zkvétati a povyšovati se papežské

koruny, a biskupské čepice, zvětšovaly se příjmy a důchody klášterů, biskupů a far, ale pravé křesťanství a pravé učení Ježíšovo počalo se vždy více zapomínati a kaziti. Nádhernými oděvy, skvostnými ceremoniemi, ještě k tomu z větší části od pohanů přijatými *), procesími, dosti nemotorně vymyšlenými místními zázraky, otčenášky, svíčičkami, růženci a tomu podobnými věcmi chtěli nahraditi lidu pravé náboženství, a bohužel! to přivedli tak daleko, že větší část nevzdělaného lidu ještě posud jen takové věci za náboženství a křesťanství drží, nemajíc ani ponětí o pravém účelu učení Kristova.

Mnohý tu bude ovšem namítati, že u všech národů a ve všech náboženstvích jest kněžstvo zvláštním stavem, který důchody své a výživu táhne za své kněžské zaměstnání. Proti tomu jest ale nejlépe uvésti tolik, že když se katolická církev za jedinou samospasitelnou mezi všemi ostatními považuje, když učí, že jenom její náboženství jest pravé a všechny ostatní falešné, když tedy v tak důležité a v nejdůležitější věci nic společného míti nechce s jinými církvemi: proč by se kdo odvolávati měl a musel v ně-

*) Chlubívaliť se za časté, že právě z opatrnosti a moudrosti naschvál přijímají mnohé obyčeje národům za jejich předešlého pohanství milé, jen aby si národ tím snadněji na křesťanství uvykl: skutečné se to ale dělo z málo chvalitebné zhola světácké chytrosti a politiky, záleželo jim totiž více na tom, aby národ přijal jejich hierarchickou vládu, a ještě více aby přišel pod desátkové a štolní právo, než aby skutečně se stal křesťanským; a proto také všemožně na svém křesťanství slevovali, tak až že národy na víru obrácení v ničem podstatně se nedělili od svého pohanství předešlého, zůstávajíce v pravé víře tak nevzdělaní jako dříve, a ctíce jen místo svých bývalých pohanských bůžků nyní figurky a obrazy křesťanských svatých, praví to křtění pohané.

čem jiném zase na příklad těchto jiných církví, jakožto na vzor pro katolickou církev?

To jest nade všechnu pochybnost, a nikdo se ani osměliti nesmí odporovati mi, že by náboženství katolické mnohem silněji na lid působilo, mnohem lepšího ovoce nésti muselo, kdyby kněz katolický s lidem věřícím v pražádných peněžitých a živnostních poměrech nestál, kdyby se nikdy za žádnou církevní službu nic neplatilo, kdyby lid svému knězi pod žádným jménem žádných daní a poplatků odváděti nemusel — zkrátka kdyby kněžství nebylo žádnou světskou živností.

Kdo by myslil, že se tato věc již nyní provésti nenechá, tomu uvádím na pamět: *předně* že úmysl můj není snad, aby kněži docela přestali a aby si jednotlivé obce sami ze sebe někoho za kněze zvolily, což by nynějším časům nebylo ovšem přiměřené; *za druhé,* že by se velmi snadně toho docílilo i za našich časů, aby kněžství nebylo žádným stavem, žádnou obživou, když by se při knězi zase více jeho *učitelská* stránka objevila, tak aby každý kněz vlastně co učitel za svou učitelskou práci svůj slušný (a dle našeho mínění co možná veliký) plat dostával, a aby kněžskou důstojnost jen co čestnou na sobě měl, o čemž bez toho později obšírněji jednati budu; *za třetí* ale, že všechno to, co posud kněžstvo z rukou lidu svého buď na penězích buď v jiných dávkách dostávalo, tam kde toho zapotřebí jest, velmi snadně k daním zemským se přiraziti a z veřejných pokladnic se vypláceti může.

XII.

Jak málo ale záleželo naší katolické hierarchii na náboženství vůbec, a jak daleko to přivedli v rou-

hání se proti Duchu svatému: to již nejlépe pozorujeme z toho, že zavedli u všech národů do služeb božích jazyk latinský, kterému lid nikde nerozuměl; takového nesmyslu, takové hrubé urážky Boha jakožto původce všeho rozumu zajisté se nikde nedopustili ani pohané! Jaká jest to pobožnost, jaké jest to moudré pozdvížení mysli k Bohu, když se před lidem odkřikují nebo odzpívávají slova mající pro lid tak málo smyslu, jako kdybych říkal: hokus pokus! Já vím že již mnozí skrze tolik století takovému nerozumu přivykli, a že se jim to již nezdá ani nic divného ani nic neslušného: ale pomyslete si jen ku příkladu ten pád, coby si moudrý otec o svém dítěti pomysliti musel, kdyby si jemu k poctě nebo žádajíc jej o něco dalo od někoho jiného napsati, nebo samo napsalo, aneb se nazpamět naučilo latinskou nebo řeckou gratulací neb žádost, kdežto by otec věděl že dítě ani slova latinsky neb řecky nerozumí. Co by si pravím musel pomysliti takový *moudrý* otec? Pomyslil-by si že musí být asi velmi pošetilý a hloupý ten učitel, který dítěti takovou věc poradil nebo napsal, a postaral by se brzy o nějakého moudřejšího učitele. Tomuto podobenství každý snadno porozumí.

Nemysli ale nikdo, že jest tato věc totiž latinský ritus snad málo vážná, a že se jen snad tak náhodou zavedl: nikoli, měli oni velmi mnoho příčin k tomu. A jaké by tedy byli měli příčiny? Ve věci samé a v náboženství nebyla, neboť biblí svatá N. Z. jest sepsána v řeckém jazyku, a Pán Ježíš obcuje na světě užíval zajisté jak ze samé biblí pozorujeme nejvíce jazyka hebrejského, a v prvních stoletích církve užívalo se zajisté mnohem více řečtiny, poněvadž v těch krajinách kde se na počátku nejvíc církev rozšiřovala jazyk řecký byl panující a nejvíc běžný, což všechno

jen z toho ohledu uvádím, aby snad nikdo nemyslil, jakoby latina nějakým pro křesťany svatým jazykem byla. Příčiny pro které uvedena jest latina do služeb božích a co úřední a diplomatický jazyk v církvi, jsou předně pohodlí římské papežské hierarchie, aby mohla pomocí jednoho jazyka nade všemi národy vládnout, za druhé ale hlavně, aby se lid učil nic nemysliti, přijímati slepě věci i beze všeho porozumění, kteroužto slepou, nerozumnou víru neostýchali se rouhajíce se Bohu, původci všeho rozumu, ještě za zvláštní cnost prohlásili, navzdor písmu sv. kteréž praví: Zkoumejte všechno, co nejlepší jest, toho se držte! Svaté náboženství zajisté vydrží také rozumnou zkoušku, oni ale naschvál i dobré a chvalitebné věci jen bez důvodu a na slepou víru podávali, aby pak se i jejich lidské a velmi „výnosné" příspěvky též na slepou víru a bez důvodů přijímaly. Čím jsou řeky kalnější, tím jsou lovy valnější!

Tato latina v církvi měla pro národy přijavší katolickou víru nesmírně škodlivé následky. Neboť ponenáhla, jakož v chrámě se hlásala a tím do uctivosti přišla, také všude jinde mezi vzdělanějšími a vznešenějšími stavy uhnízdila se latina co obyčejný jazyk, ve kterém se všechny skoro knihy psaly, ve kterém se důležitější jednání konala, byl to jazyk učenců a vlády. Tím však již obyčejný lid zcela byl vyloučen ode všeho pokroku a ode všeho podílu ve veřejných záležitostech, a zůstával pořád v temnosti, neboť kde vyšší stavy mluví jiný jazyk než nižší třída tam jest nevyhnutelné utiskování a šizení lidu. To nám ukazuje všude zkušenost historická, a již to poněkud také dává zdravý rozum.

Kdyby ale někdo povznesl hlasu svého, aby u nás místo latiny do katolické liturgie uveden byl národní

jazyk, jaký by tu povstal pokřik, zrovna jako by zákon a proroci v nebezpečí byli, a jako by největší kacířství se již vozilo. A Rusíni (uniti) v Haliči, ačkoli jsou katolíci jako my, ačkoli byl jejich biskup tak dobře na poradě biskupské ve Vídni jako naši biskupové, mají přece celý slovanský ritus a odbývají všechny služby boží jen po slovansku a lid zpívá celou mši sv. s knězem, a ani slovíčka latiny nepotřebují k spasení. Co může býti u katolických Slovanů rusínských, to může býti také u katolických Slovanů českých.

S jakou urputností se ostatně uváděl tento latinský ritus, to nejlépe pozorujeme na Sv. Cyrilovi. On přijda hlásati opravdivé, nezištné křesťanství ke slovanským bratřím do Moravy, uvedl také všude národní jazyk do církve, a lid přijal s ochotou všude jeho učení: ale biskup Solnohradský a jiní okolní cizí biskupové, bojíce se aby nebylo uvedeno křesťanství bez desátků, *) tak dlouho proti tomuto slovanskému ritusu brojili a intrikovali, až z Čech a z Moravy zcela vypuzen jest.

Jak mnoho při tak nazvaném rozšiřování pravé víry na naboženství záleželo, to nejlépe vidíme ku př. na tak zvaných Ostsejských provincích. Tam přišli křižáci, řád to katolický, se zbraní v rukou, a pod záminkou rozšiřování pravého křesťanství, ve jménu dobrotivého Boha podmanili sobě jakožto rytíři národ tamnější, a pobrali mu jeho vlastní zem. Pokřtili lid

---

*) Nemysliž nikdo, že to snad jest jen moje nějaké domnění. Jest to věc historicky dokázaná, že již nejen tito, nýbrž i jiní biskupové, napřed ještě než země náležitě křesťanství přijala, již se soudili mezi sebou před papežem o její desátky a jiné dávky, a že mezi ně tyto země jako nějaké výnosné usedlosti formálně děleny jsou.

tento ale více na sedláctví nevolnické než na křesťanství, a zavedli tam takovou selskou porobu, které nemáme snad jinde příklad. — Když nastal Luther a protestantství, přestoupili všichni rytíři na protestantskou víru, panství ale rozumí se, si nechali i s poddanými, kteří spolu s nimi zase přestoupili na protestantství. Nyní vládnou v krajinách těch Rusové, a nedal bych za to mnoho, že časem svým přijmou všichni ještě rusko-řeckou víru, jak to již mnozí z nich učinili. A tak si ta panství vydobytá ve jménu katolické víry nechají, kdyby třebas ještě deset jiných vír po sobě přijali; což dokazuje nejlépe, že jim na víře mnohem méně záleží než na něčem jiném — čemuž říkáme obyčejně výdělek a panování. Lid ale ten v oněch provincích, který křest svůj tak draze svobodou a blaženost zaplatil, ještě podnes je, vyjmouc některé ceremonie, tak pohanský jako byl kdy jindy.

A tento příklad není jediný: kamkoli se podíváme ve středním věku nadvlády a světské bujnosti papežské, všude vidíme jen náboženství potřebovati za zástěru světského neslušného panování. Jako papež sám vedl vojnu, páliti a mučiti dával své protivníky a vybíral v celém světě samé taxy, nazývaje se při tom služebníkem služebníků Páně, což znělo jako učiněný posměch proti Kristu, jenž pravil: „Kdo chceš nejprvnějším být, buďiž služebníkem všech“; tak zrovna zase biskupové, preláti atd. chovali se zcela co světská knížata, kterýžto obyčej se až podnes zachoval.

XIII.

(Proti vykladačům.)

Není již obyčej, že by se spisy žijících spisovatelů vykládali, přece však povstal mezi Hanáky jeden veliký neb vlastně dlouhý vykladač epištol těchto, hned

jak byly ponejprvé tištěny ve Slovanu, a dal vytisknouti ve Vídenském Denníku mnohem delší výklady, než jsou epištoly. Ponèvadž také, jak doufám, epištoly moje mnohem srozumitelnější jsou než tyto jejich výklady, ukazuje se, že by i bez tèchto výkladů každý byl velmi dobře smyslu epištol mých porozumèti mohl, a že tedy tyto výklady vlastnè jsou nèco jiného, než zač se vydávají. Zdají se tyto výklady býti nèjaká kázaní, na která p. skladatel najíti nemoha nakladatele, použil obšírně papírové prostory Víd. Denn.

Pan spisovatel tèchto výkladů náleží do počtu tak zvaných šviháckých církevníků, kteří obyčejnè mají sem tam prohozenými francouskými sadami, citacemi rozličných jmen, kvètnatým (často jim samotným nesrozumitelným) slohem, nejvíce ale jakousi přepodivnou apellací k rozličným apokryfickým vèdám a vèdatorům vyšperkovati svoje články, a ukrýti tak staré známé formule a protimysly. Tito šviháčtí theologové mají vždy maličkou zbrojničku ssebou pohotovè, z které odrážejí všechny návaly na hierarchii a na církevní neduhy. Zbrojnička tato není veliká, obsahuje vždy jen nèkolik vybraných kusů, a ty pak mají protivníci zkažené hierarchie a zatemnèlé církevní správy ustavičnè na talíři: ráno arcibiskup Pařížský Affre se svými cnostmi, v poledne biskup Vratislavský, k svačinè irský klerus a na večer misionáři v Americe atd. Když tedy budete vytýkati nèco biskupům, hned vám nadhodí, že Vratislavský pan Dieppenbrock nemá ani kočár, a když řeknete, že vyšší část knèžstva velmi málo platná jest lidské společnosti, zacpou vám hned ústa nèkolika misionáři, kteří obrací indiány na katolickou víru! Že ale a conto toho, že pan biskup Dieppenbrock jest pořádný muž a opravdivý knèz, na sta biskupů a arcibiskupů jestli neškodí, jsou zhola

jen *fruges consumere nati*, že a conto několika misionářů a jdème dále také a conto menšiny ex privata industria horlivého nižšího kněžstva většina ex offo velmi málo neb nic nepřispívá k blahu člověčenstva: to se tak jak by nic zabarví a zamlčí. Nikdy mi nenapadlo — jak o mně praví pan vykladač — držeti každého kněze za pokrytce: že však každý kněz, který s národem upřímněji smýšlí, pro strach biskupský se všemožně s pravým smýšlením svým tajiti musí, jest věc pochopitelná. Jestli ale sám p. vykladač praví, že časopisy nejrozmanitějšího smýšlení Presse, Union, Ost-Deutsche Post a Slovan o církevních věcech stejně píší: zdá se mi, že tím neuvedl nic sobě prospěšného, neboť stejné smýšlení tak rozličných stran v této věci, není jistě poslední znamení že něco podstatného jest v námitkách jejich proti nynější správě v katolické církvi.

Že jsem já v tomto svém brnění nevyrostl — jak praví pan vykladač, přiznávám se ochotně, již z té příčiny, poněvadž se nikdo v brnění nerodí, a také proto, že jsem skutečně nosil dříve brnění té samé hierarchické strany, kterou drží pan vykladač. Bylť jsem já za onoho času odchovaný za tak věrného zbrojnoše pánů hierarchů, jako pan vykladač, a ty samé důvody, které nyní on proti mně uvádí, uměl jsem nazpamět odříkávati: ale časy se mění, člověk nabývá s lety víc zkušenosti, a proto jsem se uchopil raději onoho jak p. vykladač praví, husitického mlatu. Za jméno husity nestydím se, neboť naši předkové husité ve mnohých věcech velmi rozumně a poctivě smýšleli, a budeme-li se jen jejich chyb vystříhati, zasluhují zajisté dobré stránky jejich našeho následování.

XIV.

Co se tedy ritusu týče, ve velikém omylu jest p. vykladač, myslí-li, že tupím ceremonie katolické. Potřebu ceremonií v každé víře uznávám, ale pravím, že se duch víry zatlačil ceremoniemi, to jest, že hlavní věci se zanedbávají pro postranní. Že by ale katolický ritus byl velice přispěl k vyvinutí umělců malířských, sochařských atd., nemohu za pravdu držet, když vidím skoro všude v kostelích nejnevkusnější sochy a obrazy. Zbytečné demokratisování pana vykladače na tom místě, kde se mluví o navštěvování kostelů jakožto jediném uměleckém užívání lidu, a že katolická církev *„co pravá máti chudobných, skvostné svým dítkám strojí hody, v nichž král a žebrák stejný mívaji podíl,“* to všechno jsou sice krásná slova, ale smysl — prchá po lesích. Dle řečí p. vykladače museli bychom si katolickou církev představovati co nějakou bohatou paní, která se svým jměním odjinud k nám přišla a nám nyní ze své kapsy strojí skvostné hody . . . . každý kostelník nám ale poví něco jiného, jestli bychom to sami nevěděli. *Král a žebrák stejný podíl ! !* ovšem že nemohou pro krále varhany do vyššího tonu pískat než pro žebráka, takto ale jste se při každé i té nejmenší věci o znamenité rozdíly dobře postarali. Či neviděl p. vykladač ty baldachiny a trůny v kostelích, ta oratoria, stolice pro honoraci, zavřená místa pro zvláštní dobrodince, těch rozmanitých druhů suken prostřených a podušek, to nošení pacifikalu a kropáče k místům honorace — o jděte jen, jděte se svou demokracií, se svou stejností pro žebráka a krále! za pět grošů pochovává se jinák než za zlatý, a půlzlatová mše nezní tak líbezně jako zlatová ve stříbře! Doufám že každý rozumný

čtenář slova tato bude bráti jen v tom smyslu a směru, ve kterém řečena jsou. Jinak ovšem uznávám nynější nevyhnutelnost této věci, a brojím jen proti věci samé, ne však proti osobám. Kdo ví že ku př. kaplan trápiv se po mnoha let ve studiích potom kromě své ztravy obyčejně a skoro napořád jen několik zlatých ročně platu má, a ostatně zcela odkázán jest na štolu, kdo ví že lokalista obyčejně jen s 300 zl. po celý rok svůj dům celý vydržovati má: tenť pochopí že by takoví kněži bez štoly ani obstáti nemohli. Když ale vidíme, že se nesmírné církevní jmění na jiných stranách téměř okny vyhazuje, aneb desátky k farám cizím dle starého šlendrianu odváděti musejí: jistě jest přirozená myšlénka, aby již konečně spravedlivější rozdělení jmění církevního nastalo, a aby kněžstvo majíc své důchody slušné a jisté nemuselo štolou a podobnými dávkami uváděti náboženské funkce v lehkost.

XV.

S latinou béře si p. vykladač mnohem větší práci: bohužel ale se z celého chodu jeho rozumování patrně jeví, že sám po taji uznává pravdu toho co jsme my o tom pověděli, a že se jen jakožto dobře disciplinovaný voják nutí dokazovati to co hierarchie nařizuje. Proto jsou jeho důkazy pro latinskou liturgii tak podivné, praví: *že prý kněz nesmí lpíti na hrudě své krajiny, že jeho povolání zaujímá obor celého světa,* a to tedy má býti důkaz pro latinu! Každá věda též jest pro celý svět a žádná nelpí na hrudě krajiny, proto přece ale již dávno upuštěno jest ve vědách od latiny, a všechny vědy pěstují se v jazycích živých a národních. Ostatně mezi námi řečeno, byloby to tuším pro náboženství, pro důvěru kněží a pro všeo-

becnost mnohem líp, kdyby každý katolický kněz více a srdečněji lpěl na hrudě své krajiny, a kdyby nepadali do té samé chyby, do které vojsko padá, považujíc se za zvláštní těleso a ne za část národu. *Srozumitelnost kultu prý nevězí v řeči* — myslí pan vykladač; ovšem srozumitelnost němého nevězí také v řeči, proto ale přece jest na každý pád lépe nebýti němým; nač ale potom, dáme-li tento důkaz p. vykladače platiti, užívá církev vůbec jakého jazyka, a proč tedy neodbývá kultus svůj němě těmi znameními, kterým připisuje p. vykladač tolik srozumitelnosti? Také prý — praví p. vykladač — *církev touto latinou uvádí národy v bratrskou stýčnost, a surovost jejich mírní!!* smutná věc, když člověk něco musí *par force* dokazovat! To přec nenahlíží ani můj ani jakýkoli rozum, jakým spůsobem by společný jazyk v kultusu mohl sbratřovati národy?

Stejným právem by se říci mohlo, že ve středověku když se ku př. latiny užívalo skoro u všech národů také v diplomatii, tím tuženo bylo bratrství a mírněna surovost! Zkušenost ale praví něco jiného. Jak mnoho jiných věcí mají národové mezi sebou společných a tuží se tím bratrství? Víra křesťanská *svým učením, svým duchem* ovšem určena jest tvořiti bratrství mezi národy, mírniti jejich surovost: ale latinou v ritusu ani za mak se toho nedocílí.

Nejdůkladnější a spolu také nejsměšnější důvod p. vykladače pro latinský ritus jest ten, kde praví, *že katolík do kterékoli zemi přijda na služby boží katolické jest jako doma!* Ovšem ať si přijde kam chce, nikde nic nerozumí, tak jako doma, a nabude toho potěšitelného přesvědčení, že všichni ostatní národové rozumějí tolik co on.

Konečně když p. vykladač nakopil všechny dů-

kazy pro nevyhnutelnost a užitečnost latinského ritusu, zbořil sám celé své stavení jedním rázem. On totiž chválí některé papeže, kteří *prý tak tvrdohlavě na latině nelpěli* a jednotlivým národům též v jejich domácí řeči liturgii odbývati povolili. Aj, aj! jestli ale latina v liturgii tak potřebná a užitečná jest, jak p. vykladač napřed dokazoval, chybili tito papežové velice, že těmto národům něco jiného povolili; jak je tedy může p. vykladač za to ještě chválit. An se tedy p. vykladač podřekl a prozradil své tajné husitství podobné mému, a ještě více se prozradil ku konci, kde praví výslovně, *„že by to slavnost a nábožnou pozornost věřících ovšem zvýšilo“*, kdyby se konaly křty, pohřby, veřejné průchody, svěcení, uvádění atd. v jazyku českém. Nač tedy se namáhal dříve v potu tváře hromaditi děravých důvodů pro věc ztracenou jakou jest latinský ritus, když konečně sám se k našemu mínění přiznává?

Zřejmé tvrzení p. vykladače, *že prý lid* (musíme rozumět ruský, malorusky a srbský) *staroslovanské liturgii tak málo rozumí jako náš latině*, špatnou čest dělá filologickým známostem spisovatele „Mluvnictví a zjevení“ jenž nám vyložiti chtěl tajnost Babylonské věže: ubezpečuji p. vykladače, že by s tímto tvrzením nesměl jíti ani do Kijeva ani do Moskvy ani do Bělehradu. Pater noster qui es in cœlis, a Otče náš iže jesi na nebesěch, Credo in unum Deum Věruju v Boha istina aneb Miserere mei Deus, Hospodi pomiluj: to jsou tak některá nejobyčejnější místa z latinské a ze staroslovanské liturgie, velebný p. vykladač může se zeptat příležitostně svých dílek ve škole kterému lépe rozumějí!!

XVI.

Strany prakřesťanství p. vykladač počal hned mluviti jako sofista, anť praví, že prý bychom museli důsledně jako prakřesťané také synagogy míti, v dírách a v jeskyních se shromážděti atd. Pan vykladač asi dobře ví, že nám nikdy na formách tak nezáleží, jako na duchu, a že tedy mluvíce o prakřesťanství, myslíme tím jenom pravého ducha jeho. Jestli pan vykladač těžce pochopuje, musíme mu na příklad uvésti, že nemůžeme ani za pravé křesťanství ani za další vyvinutí jeho držeti ten stav, když vidíme v naší hierarchii, v naší církevní správě zase všechno to zavedeno, proti čemu Ježíš nejvíce horlil, jestli jen řeči jeho zaznamenané v Novém Zákoně Vulgatae editionis čítáme. Pan vykladač přece snad ve své katolické horlivosti pro tradici nepůjde tak daleko, aby snad církevní tradice vyvracovati mohla zřejmý a nikterak nepochybný smysl vlastních slov Ježišových! Pan vykladač staví se sice jako by myslil, že já za prakřesťanství považuju jen dobu pronásledování vůbec, a že tedy následky tohoto pronásledování snad držím za ono prakřesťanství. V tom smyslu alespoň pohybuje se celý jeho výklad III. Abychom tedy p. vykladače positivním tvrzením upokojili, pravíme, že u nás prakřesťanství nebo pravé křesťanství sluje ten spůsob učení a života křesťanského přiměřený zcela epištolám apoštolským, život to, jaký dle bezpečných historických vědomostí panoval v celku asi do 150 l. po Kr., než se totiž počala vyvinovati moc biskupská v nynějším smyslu toho slova. Pan vykladač bude asi dobře věděti, že po 150 l. po Kr. ještě pronásledování křesťanů nepřestalo a ponévadž tedy neklademe dobu tuto v celku (připouštějíce totiž i později

výminky) za rok 150, patrno z toho, že toto pronásledování nepatří essentialiter k našemu ponětí o pravém a čistém křesťanství. Potupná narážka na mne a na Dra. Novotného, jakobychom své vědomosti historické o první církvi z Zschokke byli čerpali, charakterisuje více p. vykladače a všechny jeho soudruhy než nás oba: tolik historických vědomostí, kolik zapotřebí jest k seznání těchto dobře známých věcí možná sobě přece bez všelikých frintinejských arcanumů leckde opatřiti, a p. vykladač sotva asi najde mezi těmi, kteří sami historii neznají, a proto jen v tomto pádu jiným věřiti musí, mnoho takových, kteří by vědomosti naše za tak příliš chatrné považovali.

Co ostatně celý vědecký svět o vědách z tak zvaného katolického stanoviska soudí, máme to snad p. vykladači teprva citovati? Oni pokazili všechny ty vědy, které chtěli katolizovati, a neudělali přece z katolické víry žádnou vědu. Věda a víra, oheň a voda jsou již na sobě pojmy protivné, kde nastává věda, tam přestává víra, a kde přestává věda, tam nastává víra, a právě ti, kteří chtěli víru do soustavy vědecké vměstnati, uškodili jí nejvíc, proto že zničili víru a nemohli z ní udělati vědu. Pro příklad, *vlastnosti a působení elektricity* náleží do oboru vědy, jsou stvrzeny zkušeností a důkazy: ale *že vyšší Boží moc a ne náhoda všechno na světě řídí* to náleží do oboru víry, to nemohu dokázat, nýbrž jen věřiti dle předpisů církve, a všechny vědecké důkazy jsou jen věci samé na škodu, poněvadž se s nimi jen přijde k podobným resultátům, jako když se onen kazatel divil moudrosti a prozřetelnosti Boží proto, že nechala téci veliké řeky zrovna tudy, kde stojí veliká města.

Proto se asi pan vykladač velice mýlí myslí-li že já nepřipouštím v církvi žádnou autoritu, nýbrž že

všechno jen k hloubání vlastnímu jednotlivcům do moci dávám. Zrovna naopak víra bez autoritynebstojí, avšak právě proto myslím, že autorita taková musí míti morální váhu, máli být skutečně platná. Toť zajisté leží již ve věci samé, že autorita, které se podrobiti má v jistých ohledech rozum můj, nesmí na sobě míti žádných vad, které já tímto svým rozumem za vady uznávati musím. Z tohoto stanoviska vlastně bych si přál, aby p. vykladač byl posuzoval všechno co jsem až posud o věcech církevních pronesl. V nynějším spůsobu hierarchie a správy církevní vidím jedinou podstatnou škodu a záhubu náboženství.

Ona travestie ale, kdežto p. vykladač kus jedné mé epištoly o kněžstvu co stavu obrátil (ne bez patrné pochoutky) na vlastence a na spisovatele (žurnalisty) tratí všechnu sůl, když se jen jakož slušno připustí nestejnost pojmů vlastence a spisovatele (žurnalisty). Či snad p. vykladač ještě tak daleko nedospěl s určitostí pojmů, aby nahlížel, že jest něco jiného vlastenec a něco jiného spisovatel (žurnalista), že může býti někdo vlastencem kdo není spivovatel a že spisovatel nemusí býti vlastenec? Spisovatelství může býti ovšem stav a živnost tak jako každé jiné, a tak jako ku. př. zámečník svého umění k dobrému neb ke zlému užívati může, tak i spisovatel buď k prospěchu nebo ke škodě všeobecnosti může obrátiti své schopnosti. V prvním pádu jej lidé nazývají vlastencem, v druhém jest sprostý výdělkář aneb srozumitedlněji řečeno darebák. Proto také určení, jeli někdo vlastenec nezávisí od něho samého, nýbrž od obecenstva. Něco zcela jiného ale jest s kněžstvím. Kněžství může býti *dle mého mínění* jen tak dalece živností, jak dalece jest také učitelstvím, neboť sobě alespoň se svým

rozumem a citem nikterak sformovati nemohu, aby si někdo živobytí své tím vydělával, že se modlí za lid, že světí, že jest prostředníkem milosti boží, že koná památku smrti Ježíšovy atd., zkrátka, že jest kněz, neboť takové konání se jménem *práce* pro slušnost jmenovati nemají, pročež také nemají být živností.

Co pan vykladač o velikých a nesmírně těžkých pracích kněžstva praví, o tom nechceme nic jiného říci, než odvolati se na všeobecný soud celého obecenstva, které si o této věci již dávno utvořilo své mínění. Mnozí kněží sice právě ti, kteří málo platu mají, dosti jsou zaměstnáni; za to ale bych o ostatních milerád řekl, že také něco pracují, kdybych se nebál pro lež trestu božího.

XVII.

O cœlibátu a manželství mluví p. vykladač nejobšírněji a také nejopovržlivěji k apoštolu a proroku Kutnohorskému, jak mne nazývá. Mohl bych však za to p. vykladače ještě opovržlivěji a kratčeji odbýti, kdybych mu řekl, aby nemluvil o věcech, kterým nerozumí. Já totiž co ženatý člověk a otec zkusil jsem i cœlibát i manželství, znám oboje a mohu tedy souditi: ale p. vykladač P. Škorpík z Bohdalic na Hané co katolický kněz nebyl nikdy ženat, a jestli si tedy svůj cœlibát chválí, jest to nejinák jako soud slepého o barvách.

Zdá se mi, že by vůbec nejslušnější věc byla, aby naše kněžstvo strany cœlibátu *in sua causa* ani se nezmiňovalo, a aby celou tu otázku nám laikům k pojednávání přenechalo.

Co se mého osobního mínění o cœlibátu týče, držím jej asi za takovou cnost, jaká by cnost byla, kdyby někdo po celý čas svého života oči své za-

vřené držel. Jestli by se ale v tomto ohledu na biblí někdo odvolával, odpovídám mu na to, že v biblí také stojí asi takto. *„Když ti někdo béře kabát dej mu i plášť“* aniž pak někomu napadlo tohoto pravidla se také držeti. Těm ale kteří cœlibát za tak velikou zásluhu a cnost drží neb se dělají jako by drželi, odpovídám: K žádné cnosti nemá se nutiti, a jestli tedy my proti cœlibátu se opíráme, nechceme tím žádného kněze nutiti, aby se snižil, nýbrž chceme jen aby nikdo nucen nebyl neženiti se, zanechávajíce každému, kdo cœlibát za cnost a za zásluhu držeti chce, právo neženiti se.

Pan vykladač bude zde ale hned s námitkou svou *„že vždyť nikdo nucen není býti knězem.“* Pravda nikdo jej v poutách nevede ke svěcení, ale co se morální donucenosti týče, totiž chudoby, nucení rodičů, výhlídky na úplnou bezstarostnost atd. atd. atd. o tom by se dalo mnoho co vypisovat, a kdyby mi p. vykladač náležitých prostředků opatřil abych všem kteří nyní do theologie vstupují, na jiné straně mohl dopomoci k nějakému slušnému zaopatření, pakby p. vykladač viděl, kolik jich jde do theologie z chuti a z povolání, a kolik z morální nucenosti. My přece kteří jsme v seminářích živi byli, jako já a p. vykladač, mohli bychom, kdybysme jen *upřímně* chtěli, z vlastní zkušenosti mnoho o tom vypravovat!

Pan vykladač vytáhl ve tří pokračováních celý zrezovatělý arsenál starých známých důvodů pro hierarchický cœlibat, a tak vyšly na světlo také některé vybrané kusy, které skutečně jest zábavno jen uzříti.

Tak ku př. se dle jeho mínění *„pravý kněz již co takový narodí, jsa od Boha ke kněžství určen“* z čehož vidíme, že p. vykladač není vlastně katolík nýbrž muhamedán. Co by ale řekl p. vykladač kdybychom této jeho vznešené moudrosti také jinak prakticky použili, a řekli: *„že se pravý loupežník již co takový*

narodí, jsa od Boha k loupežnictví určen" čímž by ovšem všeliká vina i zásluha na světě odpadla, a jediné Bůh všeho zlého i dobrého vinen byl. Tito malíčtí církevní otcové na Moravě vědí si arci ve všem tuze lehce rady, a řeknou, že nás Bůh jen k něčemu dobrému napřed určiti může, a všechno zlé že jen pochází z dopuštění nikoli z určení božího. Dejme tomu, ale jak k tomu pak přicházejí ti, kteří již od narození předurčeni jsou ku př. k biskupství, k papežství? Proč nejsme všichni k tomu předurčeni? —

Což teprva díme o slovech p. vykladače že „*nadpřírodná, mravní, volná duchovnost člověka prosta jest fysické pohlavnosti, a vzor čisto-lidské mužské a ženské dokonalosti není vázán pohlavím, a nedocílí se spojením s mužem neb se ženou, nýbrž spojením s Bohem!!!*" — Kdo asi zjevil p. vykladači v Bohdalicích tuto moudrost, které ani já, ani on, ani žádný jiný na nebi a na zemi a v pekle nerozumí!

Pan vykladač špatně se ukázal vděčným za tu šetrnost, s kterou jsme my jednajíce o cœlibátu pomlčeli o všelikých každému známých nechvalitebných okolnostech, v nichžto se tento chválený cœlibat v praktickém životě jeví, a tak daleko šel v této nevděčnosti své, že praví: „*čistota manželská častěji se ruší nežli cœlibat,*"!! To snad myslil p. vykladač jen tak, jako by se říci muselo a mohlo, že se v Rusích více nakrade než v státu Lippe-Detmoldském, totiž že mezi 100,000.000 lidu jest více zlodějů než mezi 100.000. My nechceme tak sprostě jako p. vykladač viniti jednu třídu a odvoláváme se v tom ohledu pouze jen na všeobecnou zkušenost.

Nejvyšší vrchol naduté stavovské směšnosti jest ale ve slovích p. vykladače, když praví „*že prý se manželstvím rozplozuje člověčenstvo v potomcích Ada-*

mových tělesně. Kristus co spasitel rozplozuje se duchovně kněžstvem církve," při čemž jsem si mimovolně vzpomněl na onoho katolického kněze polského v Haliči, kterého jsem r. 1842 na své vlastní uši věřícím jeho vesničanům kázati slyšel, *že kněží jsou praví Bohové,* což dokazoval srdnatě z písma. Jaký jest konečně rozdíl mezi tímto a mezi velebným Bohdalickým vykladačem proroka a apoštola Kutnohorského? O my ubozí tělesní potomkové starého hříšního Adama, jaká jsme my pleva proti těm vznešeným tvorům, kteří plodí potomky druhé božské osoby!

Bývalo to v Rusích vždy moje srdečné potěšení (netajím že se rád zasměji), když mi náš pravoslavný pan farář *) obšírně dokazoval, že oni slovansko-řečtí kněži nejen duchovně, nýbrž i tělesně jsou potomkové apoštolů, a že také na to rodokmen ukázati mohou. Všude se jeví ten samý směr dělati z kněze tvora nějakého nadčlověckého na ujmu ostatních spolubratří věřících, směr to, který nenacházíme nikde ve slovích Ježíše ani v prvotní církvi křesťanské.

XVIII.

Kastovní nadutost, nehodná rozumného kněze jeví se také z těch míst, kde se p. vykladač podřekl strany stavu manželského. Takto zřejmě sice mluví o manželství s celou úctou, jaká ale líčená jsou tato slova, pozorujeme jasně, když p. vykladač ženění kněží ve

*) Aby p. vykladač nemyslil, že jsem snad dle slovíčka „náš farář" přestoupil k šismatické slovansko-řecké víře, musím podotknout, že to byl farář té osady, ve které jsem bydlil, a také každonedělně chrám její navštěvoval a slovanskou liturgii s velikým zalíbením společně konal — čehož se také dopustil, jak historie praví, upálený v Kostnici mistr Jeroným. Veliký pokrok od té doby, že já již proto upálen nebudu.

středověku *) *„surovostí a nemravností“* jmenuje, **) když praví *že prý se každodenní požívání svátostí nedá smířiti se životem manželským!!* jaká by tedy byla podivná svátost manželství, kdyby se s ní také každodenní požívání jiných svátostí nedalo smířiti!! Zrovna tak bych řici mohl, *že se každodenní požívání svátostí nedá smířiti se životem kněžským“* nebcť kněžství jest tak svátost jako manželství. O vy výborní katolíci! Vidíme kam člověk přijde když dokazuje věc, které hierarchie zcela k něčemu jinému potřebuje než k čemu udává!

Důkazy pro cœlibát toho druhu, jako že *jest manželství pro kněze přílišné rozptýlení ducha,* pak že kněžský stav *tolik nebezpečenství totiž nákazy při navštěvování nemocných* by v sobě měl, že by se jemu nikdo maje ženu a děti věnovati nemohl atd. atd. nezasluhují ani žádné odpovědi. Když jest manželství přílišné rozptýlení ducha, proč pak si tedy drží každý p. farář *hospodyni?* Vidíme jak zkušenost mluví zrovna na opak než p. vykladač, a žena zrovna jest prostředek proti rozptýlení ducha, poněvadž za muže přejímá polovici starostí jeho, starostí totiž menších o domá-

---

*) Z dějepisu jest ku př. velmi dobře známo, že byli kněži katoličtí také v Čechách ženatí, jako sám Cosmas, kanovník a spisovatel českých dějin, a povědomo, jakou bouři spůsobil onen legat papežský, který přišel do Čech coelibat kněžský nařizovat.

**) Beztoho již ustavičné opakování slova čistota, zachování čistoty atd., velice se příčí zdravému smyslu, neboť jimi se manželství indirekte za jakousi nečistotu vyhlašuje, což jest sice zcela přiměřeno jistým na duchu pomateným sektám východním, které držíce přirozený a od Boha vštípený pud pohlavní za jakési čertovství, vyřezávali sami sebe jako zvířata; a však velmi nepřiměřené jsou tyto řeči pro rozumné lidi v 19. století v Evropě.

cnost, které jsou zcela přiměřené ženským, a tudy jemu tím více času zbývá k jeho povolání! Či ne tak? Proč pak by, kdyby tomu tak nebylo, páni farářové neměli raději hospodáře místo hospodyň?

Strany druhého důvodu nemohl by se ale také žádný voják, lékař, loďař, rybař, tesař, pokryvač a množství jiných stavů ženiti, kteří skrze povolání své do nebezpečenství přicházejí. Ostatně mezi námi řečeno, nepovažuje se kněžský stav za tak nesmírně pro život nebezpečný, jako p. vykladač udává, a pozorujeme naopak, že skoro obyčejně při všem trápení a velikém nebezpečenství požehnání boží jest při jeho služebnících nejen na duši (což se samo bez toho rozuměti musí), nýbrž hlavně také na těle, z čehož také souditi lze, že coelibat zdraví neškodí.

Pan vykladač sice, aby veliké nebezpečí stavu kněžského a tudy potřebu coelibátu tím patrněji ukázal, velice nadsazuje práce kněžské při nemocných nad lekařské a spolu nám lékaře co bázlivce před nakažlivými nemocemi a kněze co veliké hrdiny líčí, tak jako by znal jenom toho nejbázlivějšího lékaře a jednoho nejhrdinštějšího kněze. Náš obyčej není nikdy celý stav obviňovati nebo chváliti, a však z pouhých statistických vědomostí o počtu lékařů a kněží jeví se, že každý lékař v celku má větší okršlek než kněz a tudy více nemocných, tím více, že obyčejně kněz jen jednou, lékař ale vícekrát navštěvuje, lékař ustavičně jen s nemocnými zachází, u kněze není ale zaopatřování nemocných jediným zaměstnáním: pročež tedy tvrzení p. vykladače samo se rozpadává.

Jak *opatrně* p. vykladač slova stavěti umí, dokazuje nám vyřknutím, *že se ve starobylosti církevní žádný kněz ženiti nesměl.* Toť ovšem jest pravda, kdo ale ví, že za tehdejších časů vůbec panovala

zásada, že druhé manželství sice dovolené ale ne chvalitebné jest, a třetí se dokonce nepřipouští, dáte že kněží nemohli toho času jako nyní v 23 letech této hodnosti dojíti, a že obyčejně již co dospělí, a tedy vždy již co ženatí mužové na kněžství se posvěcovali, a že tedy tím méně kněží po úmrtí své ženy druhé manželství nastoupiti mohli: tenť porozumí zřetelně smyslu pravému této zásady p. vykladače. Litujeme ostatně, že pan vykladač zapoměl zde při coelibatu doložiti to, co doložil při latině, totiž, že stolice římská ostatně tak urputně na coelibatu nestojí a že ku př. Rusínům, ačkoli jsou katolíci jako my, přece povoluje manželství kněžské, kterážto *„surovost a nemravnost“* (jak p. vykladač říká) zase nejzřejměji ruší všechny argumenty p. vykladače, neboť jestli jest manželství kněžské taková ošklivost před očima Páně a coelibat tak nevyhnutelná cnost a vlastnost pro toho, *„kdo každodenně svátosti požívá“*: kterak se mohla stolice římská tak daleko zapomenout, že tuto *„nemravnost a surovost“* trpí Rusínům a jiným? Či snad jest to jen jeden důkaz pro tu starou pravdu, že stolice římská podlézala všude, kde nemohla přeskočit, a slevila tam, kde se nedalo jinák prodat? Tak povolili našim předkům kompaktaty, které dříve za největší kacířství považovali, když totiž se naši předkové zbraní a křižáckými tahy nedali poraziti, nýbrž sami křižáky ze země vyhnali. Potom byli ti sami kacíři i se svým kacířstvím zase praví synové církve a dostali na to své pravé synovství zvláštní patent, který se jim ovšem při první dobré příležitosti i s kompaktáty zase odebral.

Měl bych se sice na p. vykladače velmi mrzet, proto že on mne svého apoštola a proroka jmenuje nullou stran kompetence ve vědě náboženské; avšak

poněvadž se zároveň stran coelibatu na autoritu a „zdravý smysl“ *amerických divochů* odvolává, kteří prý vždy jen chtějí kněze neženatého: vidím z toho, že není u p. vykladače mnoho zapotřebí k tomu býti autoritou, a milerád se spokojím se svou nullou, obzvláště když vím velmi snadný prostředek, kterak bych se z této nully jedním rázem stal světlem v Israeli, znamenitým vědatorem atd. atd., kdybych totiž o všech těch věcech psáti chtěl ve smyslu p. vykladače, tuť by se jistě brzy všechny ty nynější Hustopečské, Bohdalické, Bezdězské a jiné nadávky proměnily v nejvonačejší pochvaly a učenost, moudrost, zkušenost, schopnost má neměly by ani konce.

Pan vykladač myslí také, že prý má lid více důvěry k neženatým kněžím: v tom ale jest na omylu, lid má rozumnou důvěru a lásku ke knězi, když jest hodný a svědomitý muž, a tato rozumná důvěra a láska nenásleduje z coelibatu, nýbrž z dobrých vlastností kněze. *Rozumná* důvěra a láska pravím proto, že sem nepočítám tu lásku a důvěru, kterou staré babičky a tak zvané modličky mívají k jistým kněžím, kteří s nimi rádi na procesí chodí, pannenku Marii jim hodně strakatě vyšperkují, a vůbec náboženství dle vkusu jejich jim připravují, na kteroužto lásku a důvěru já tak málo kladu, jako z druhé strany na důvěru a lásku povstávající z toho, když kněz se svými ovečkami hodně pilně pije a v hospodě obcuje aneb jinak jim pochlebuje. Autorita starých babiček a jim ve smýšlení rovných lidí neplatí pro coelibat proto nic, poněvadž by jisté ještě větší vážnost ke kněžím měli, kdyby si tito z pobožnosti ku př. uši neb nos uříznouti dali, což snad by jistě ani p. vykladač neschvaloval. Důkazy na to máme při východních fakirech rozmanitého způsobu, ku kterým

tamější sprostý lid také proto mnoho důvěry a oddanosti má, že sami sebe všelijak mučí, mrskají, na sloupu stojí atd., což by zde bylo obšírné povídati.
Ostatně ale doložiti musím, že jen pod jednou výminkou bych býti mohl pro nucený coelibat kněžský. Výminka tato jest: kdyby na každém, jak mile uložený coelibat zruší, podle nějaké viditelné a každému nápadné a nezrušitelné známky ku př. na obličeji to poznati bylo. Pak doufám, že by byl brzy coelibat vyzdvižen a že by papež a biskupové, oženivše se sami, všem kněžím tak jako ostatním lidem ženiti se dovolili.

XIX.

Vyvracovali jsme dříve všeliké námitky, které z druhé strany dělány jsou proti zrušení kněžského cœlibátu. Na tom však není dosti a zapotřebí jest upozorniti ještě na veliké škody, které pro všeobecnost z cœlibátu kněžského povstávají a na druhé straně na výhody, které by z toho povstaly, kdyby se kněžstvo katolické tak jako ostatní lidé ženilo. Neboť jenom tak viděti bude, že ne snad z nějaké mody neb z bažení po opposici proti zvyklosti církevní proti cœlibátu se opíráme, nýbrž ze skutečné potřeby.
Tažme se napřed k čemu jest cœlibát kněžský? jaké z něho užitky pro všeobecnost? — Žádné. Jaké ale z něho povstávají škody pro všeobecnost? Velké a mnohé.
Přední jest, že se skrze cœlibát kněžstvo katolické stává jistou uzavřenou kastou, oddělenou od ostatních věřících — a to jest vlastně ta jediná pravá příčina, pro kterou hierarchie římská tak urputně drží cœlibát. Vždyť pak na vojsku to samé pozorujeme, tam sice zřejmě cœlibát uveden není, ale indirektně

jest ženění u vojska tak obtíženo, že vojáky ženaté jenom za výminku považovati musíme. Co tedy u vojska dociliti chce absolutní vláda, to samé u kněžstva hierarchie. Tak jak voják k prospěchu libovlády světské, tak zas kněz k prospěchu libovlády duchovní má býti ode všech ostatních oddělený, sám pro sebe, na to své oddělení hrdý, on nemá míti s ostatním národem žádný cit společný.

Žádný by ani neřekl, jak veliká podoba jest ve všem u vojska a kat. kněžstva, což jistě každému, kdo o této věci přemýšlí, patrno býti musí: jedna z největších a z nejdůležitějších podobností jest ta, že oba stavové již dávno se odchýlili od svého prvotního účele a povolání. Vojsko má vlastně hájiti zem a národ proti násilí, má ochrániti právo proti libovůli, obyčejně ale naopak hájí jen despotické vlády proti národům, pomáhá utiskovati právo a zaváděti libovůli. Povolání kněžstva zase jest vzdělávati, osvěcovati lid, rozšiřovati mezi ním zásady pravé svobody totiž bratrství, ušlechťovati lid a vésti jej k blaženosti: ale ve skutečnosti udělalo kněžstvo samo ze sebe jistý druh aristokratie a chceme-li v pravdě mluviti musíme říci, že by se věřící snadněji obešli bez kněží nežli kněží bez věřících, že tedy vlastně nejsou kněží pro lid, nýbrž lid pro kněze. *) Příčiny toho jsou, že se kněžstvo tak od hierarchie jako vojsko od absolutie

---

*) Ačkoli to jest vlastně zbytečné, musíme přece doložiti, že arci toto neplatí o všech kněžích a o všech vojácích, nýbrž jen všeobecně o těch, kterých se to týče. Který smýšlí jinák než se tuto popisuje, toho zajisté vyřknutím pravdy třeba se i jeho stavu týkalo, nezhoršíme: který však jest takový jak svrchu psáno, ten ať se horší na nás, aniž sobě toho příliš k mysli připustíme.

zneužívá, zcela k sobeckým účelům, a cœlibát jest jeden z prvních prostředků k tomu.

Strana svobodě a právu nepříznivá, která chce jako dříve držeti lid ve své služebnosti, výslovně o kněžstvu a vojsku co nástrojích svých v tomto smyslu mluví. Na důkaz toho uvedeme zde kus řeči *„Dona Kortesa, markýse de Valdegamas“* aristokrata španělského, kterou držel ve sněmovně a z nížto nejpěknější kousek takto doslovně zní:

„Veškerá pravá civilisace vzniká z křesťanství; což jest pravdou v té míře, že se všechna civilisace toliko v pásmu křesťanském shledává; mimo toto pásmo není civilisace, jest sama surovost, a před křesťanstvím nebylo na světě ani jednoho národu civilisovaného. Ani jednoho, pánové; neboť národ řecký a římský nebyli civilisovaní, byliť vzdělaní, což jest ovšem něco jiného. Vzdělanost jest povrchním leskem civilisace. Křesťanství civilisuje svět; — onoť jej civilisovalo způsobem trojím: tím, že vrchnost vyhlásilo za nedotknutelnou, poslušnost za posvátnou, sebezapírání a obětovnost, či lépe mluvíc, lásku za božskou. Takto křesťanství národy civilisovalo. Nyní ale — a v tom záleží rozluštění veliké úlohy této — nyní ale idey nedotknuté svrchovanosti, posvátného poslušenství a zbožné obětovnosti vymizely za našich dnů ze společnosti občanské, nacházejí se ve chrámech, kde se vzývá Bůh spravedlivý a slitovný, a v táborech vojenských, kde se vzývá Bůh mocný, Bůh války v podobenstvích slávy. Poněvadž církev a vojsko jediné ochraňují nedotknutelnou svrchovanost, posvátné poslušenství a zbožnou lásku; protož také jsou dnešního dne zástupci vzdělanosti evropejské. Nevím, pánové, zdaliž jste sobě kdy tak jako já povšimnuli podobnosti a téměř stejnosti dvou osob na pohled mezi sebou nejrůznějších a nejrozdílnějších, totiž podobnosti mezi knězem a vojákem: ani kněz, ani voják není sobě živ, není živ rodině své; oba slávu pokládají v zapírání sebe, v obětování-se. Úřadem vojákovým jest, aby hájil neodvislost občanské společnosti; knězi náleží hájiti neodvislost společnosti náboženské. Kněz povinen jest umříti, život položiti za ovce své dle příkladu pastýře dobrého; voják povinen jest jako

dobrý bratr život svůj položiti za bratry. Pohlédnete-li na přísné živobytí kněžské, spatříte ve kněžství pravou službu vojenskou, a tak skutečně jest; považíte-li posvátnost služby vojenské, ve vojenství spatříte pravé kněžství. Což by bylo ze světa, z civilisace, z Europy, kdyby nebylo kněží a vojáků.“

Staří Římané a Řeci nebyli tedy civilisovaní, a proč? Proto že nedrželi *vrchnost* za nedotknutelnou, *poslušnost* za posvátnou, *sebezapírání a obětovnost*, či lépe prý mluvíc lásku za božskou! O ty statečný hidalgo Done Donose Kortesi de Valdegamas y Mancha! Psi ale starých Římanů a Řeků byli jistě civilisovaní, neboť tito psové měli dozajista všechny ty tři svrchu uvedené vlastnosti, které žádáš k civilisaci! O vy výborní křesťané! nic jiného, nic lepšího jste nenašli v křesťanství jen tu poslušnost a obětavost, jen tu neobmezenou úctu k vrchnostem! Za našich dnů jsou tedy nejcivilisovanější národové Kytajci, Lamaité, Mongolové, Negři, neboť u nich kvetou ony tři vlastnosti, a nejméně civilisovaní jsou obyvatelé Sev. Amerického Soustátí, pak Belgičané, Švýcaři, Angličané atd.!! O pane de Valdegamas! taký jest již svět, že každá vrchnost chce držána býti za nedotknutelnou, ale své poddané drží za velmi dotknutedlné; takový jest již svět, že každý kdo poroučí chce, aby poslušnost byla posvátnou; takový jest již svět, že leckdo by rád aby jiní sebe zapírali a obětovali pro něho. Tak chytří (neb jestli chceš civilisovaní) byli již mnozí lidé dávno před počátkem křesťanského náboženství!

A ta krásná podobnost mezi knězem a vojákem! Jenom kněži a vojáci drží civilisaci, drží svět, drží Evropu! My všichni ostatní bouráme civilisaci! Štěstí ještě, že nám všem, kteří kněžími a vojáky nejsme, pan de Valdegamas ještě v čas pověděl, jací jsme zlo-

synový, abychom se ještě mohli dáti na pokání a vstoupiti všichni buď do stavu kněžského neb na vojnu!

Cœlibát překáží také patrně kněžím ve svědomitém plněníouřadu. Svobodný kněz a kromě toho v klášteřích a seminářích vychovaný a pak zase všelikými prostředky od obcování časného s jinými stavy oddělený, kterak on může znáti všeliké okolnosti života, kterak on může býti rádcem jiných? Vždyť to víme ze skušenosti, že nyní kněz kat. ani nesmí do některého domu několikráte přijíti, aby již pomluvačná ústa o tom nezačala skandalosní věci vypravovat!

Hlavní ale škoda, která dle našeho mínění z cœlibatu kněžského povstává jest ta, že se nedá nikterak škola s církví v souměr uvésti. Strany této důležité věci jsou dvojí hlavní mínění: jedno aby škola podřízena byla církvi a učitelstvo kněžstvu, druhé aby škola byla od církve emancipována, totiž aby byla škola a učitelstvo zcela od církve a kněžstva neodvislé. Ani s prvním ani druhým tímto náhledem nemohu souhlasiti: tam kde škola emancipována jest od církve, vidíme učitele a kněze proti sobě působiti, učitelstvo vyhlašuje kněze za pověrečné zatemňovatele, kněžstvo zas učitele za neznabohy. Jeden kazí druhému mládež. Kdyby se ale zas škola a učitelstvo podřídilo kněžstvu, budeme brzy viděti to pěkné hospodářství hierarchie, kterak bude ve školách ke svému jednostrannému prospěchu udašovati všeho ducha všechen pokrok.

Mám tedy již dávno to přesvědčení, že se tomu nedá vyhověti jinak, nežli *když bude kněžstvo a učitelstvo jeden stav,* to jest když bude v mládí každý kněz učitelem, a teprva v dospělejším mužském věku pak knězem totiž farářem se stane. Jsme toho mínění, že takovým spůsobem možná jest na jedné straně stav

našich škol náležitě zlepšiti a na druhé straně kněžstvu zase všeobecnou vážnost a důvěru opatřiti. A však máli býti takové splynutí celého učitelstva *) s kněžstvem možné, musí předcházeti jak v kněžstvu tak v učitelstvu veliké reformy. Přede vším jisto jest, že žádný moudrý národ a žádná moudrá vláda nesvěří veškeré vychování a vzdělávání mládeže a lidu nějaké v sobě uzavřené kastě, sice by nevyhnutelně brzy taková kasta zneužívala i náboženství i cvičení školního jen ke svým soběckým účelům, bažíc po panování nad ostatními. Za druhé není ani možná, aby veškeré učitelstvo a profesorstvo zároveň s kněžími bylo neženaté. První výminka tedy k provedení této i pro náboženství i pro školy důležité a užitečné reformy jest, aby kněžstvo upustilo od nuceného cœlibátu.

XX.

Jak se již samo sebou rozumí, způsobilo učení naše o snášelivosti k vyznavačům jiných náboženství největšího hluku mezi zaslepenými hierarchisty a zbrojnoši absolutistů. Mírné a lidumilovné zásady obsažené nyní v 2. 3. epištole tohoto vydání zamíchaly, když jsem je poprvé vyslovil, tak velice žluči a jedem těchto advokátů a prokurátorů Božích, že se vylily proti mně jako vrchlice v jarní povodni. Známý vykladač od Hané pan Škorpík nahromadil všechny možné nadávky, a nazval tyto zásady: *bahnem, pomyjemi ze školy nejmělčejších filosofastrů, nejohavnější tráveninou z kotrby duchových lenochů, duchovým jedem, mlátem německých náboženských a vědeckých bankrotářů, nekřesťanstvím, bohovzdorným mudrlantstvím atd.,* mne pak co spisovatele jejich pojmenoval *pokrytcem, ne-*

*) Míním zde i nižší i všechno vyšší učitelstvo.

počestným, duchovou opaduškou jakož se dočísti možná v čísle 116. Vídenského Denníka, kterýmižto nadávkami velebný p. Škorpík jistě projevil znamenité schopnosti kazatelské a missionářské, tak že mu dle našeho mínění první uprázdněné kanovnictví v Brně ujíti nemůže, já pak těším se zase tím blahým vědomím, že by mne byla mnohá hokyně snad ještě více vynadala, kdybych jí byl její švestky pohanil. *„Bezpečnější jest člověku* — jak dí písmo — *potkati se s nedvědicí, které pobrali mladé, nežli s bláznem doufajícím v bláznovství své!“*

A však hrubost tato dala by se panu vykladači ještě snadněji odpustiti nežli jeho chytráctví. On není spokojen, že zásady naše nejošklivějšími jmény potupil, nás za protivníky Boha vyhlásil, on také ještě *„ad majorem Dei Gloriam“* velmi obratně použíti chce starého národního záští proti Němcům a roztáhna tuto plachtu, chce svou děravou lodičku dostati do přístavu. *„Považte křesťané slovanští* — volá p. Škorpík — *v tomto počínání ani žilky slovanskosti není, toť jest čirá něměckost toho nejšpatnějšího druhu. Pan Havlíček jest největší přítel Němců, nebo atd.“* Ubozí hierarchové! ubohá učící církev! nemáš-li lepších a lidumilnějších důkazů a pohnůtek nežli jsou tyto! Tedy ze zlosti proti Němcům máme zůstati hlupáci, pronásledující a tupící spolubratry své, že mají dle vůle Boží jinou víru nežli my? Ze zlosti proti Němcům máme věřiti v tu nelidskou urputnost, že by vyznavači všech jiných vír kromě naší od Boha měli být věčně zatraceni? O! milí církevní otcové na Hané! o několik set let přicházíte pozdě s tímto keserem! Jsme již nyní tak daleko, že bychom navzdor všelikému nedorozumění a záští, které s Němci máme, přece nezamítali věc moudrou proto, že by od Němců pochá-

zela. V této věci ale právě ani toho zapotřebí nemáme, neboť pravá, rozumná a ctnostná osvěta v náboženství není německého původu: nýbrž Němci svými nepraktickými systemy filosofickými dopustili se zase všech vad nesnášelivých církví, a přidali k nim ještě tu novou, že vypudivše z náboženství k nenahraditelné škodě cit, nenahradili mezeru ani pravým rozumem.

XXI.

Mnozí užili proti mně té nepoctivé zbraně a roztrušovali mezi lidem katolickým, jakobych v tajném nějakém srozumění a spolku s protestanty, jenom proto proti katolické hierarchii vystupoval, abych touto cestou protestantství rozšiřovati mohl. Ovšem jest to pohodlná věc s použitím dávno pěstované náboženské nenávisti u sprostého katolického lidu každou pravdu pouhým jménem „protestant“ v podezření uvésti, a tak všem opravám nemilým cestu zakročiti; jest to starý vynález, kterého již faryzeové proti Ježíši užívali, pravíce sprostému lidu židovskému, že všechno co činí a učí ve jménu Belzebuba učí. Belzebub bylo asi u sprostých židů toho času tolik, co jest nyní mezi sprostým katolickým lidem „beran“ neb lutryan, a tedy na každý způsob špatná rekomendace.

Nepochybně, že ale protestanti jsouce též čtenářové naši, radovali se z toho, že proti hierarchii katolické jejich nepřítelkyni tak ostře vystupuji, a tuť byla hned dobrá záminka, vydávati epištoly moje za protestantství. Není mi ale nic na světě tak snadno, jako zlomiti nepřátelům pokroku a osvěty tento chatrný, dřevěný mečík proti užitečným pravdám vytasený a učiním to následujícími dvěma řádkama: *Všechno to co jsem posud proti katolické hierarchii psal, platí*

také ve stejné míře proti hierarchii protestantské. Hierarchie protestantská ku př. v Angličanech má na sobě všechny nectnosti katolické hierarchie, a kdekoli se stalo protestantství panující státní církví, všude tam navrátilo se zase ke všem těm starým nešvarám, pro které právě původně nastala reformace. Anglická protestantská hierarchie jedná s katolickými Irčany zrovna tak nekřesťansky a nelidsky, jako jednala naše katolická proti protestantům atd. atd. A nepotřebujeme ani pro příklad tak daleko choditi: sami naši evangelíci dají mi za pravdu, že jejich Vídenská konsistoř zrovna tak se chová jako obyčejně naše konsistoře, a v ničem jim neodevzdá ani o vlas. Ba ještě dále se pustiti můžeme a řekneme zrovna: Všechny hierarchie na celém světě, muhamedánská, tibetánská, bramínská, židovská, všechny pohanské a všechny křesťanské jsou docela stejné, žádné nezáleží tak mnoho na náboženství a na pravém blahu lidstva, jako na její světské moci a na její důchodech, každá hierarchie má ten směr, aby všeliké štěstí a blaženost tohoto světa ona sama užila, a svým věřícím jen na onen svět ukazovala!

XXII.

Hlas jednoty katolické pro víru, svobodu a mravní ušlechtilost, tak se jmenuje časopis vycházející v Brně jednou týdně v půl archu. Číslo 31. od 3. srpna 1850 obsahuje mezi jinými také následující *zprávu církevní:*

Jako ve Vídni tak i v Brně přetřepávaly proticírkevní noviny podivnou událost na obrazu panny Marie v Riminech (v Římsku), o kterémž se ve mnohých církevních novinách vypravovalo, že oči p. Marie na obrazu jako oživené semotam se obracely a zláště k nebi prosebně zřízeny byly. Nyní tomu té-

měř jeden měsíc, co si listové ti za terč jedovatých spisů svých obrali Julianu Weiskirchenovou, děvčici ze Šlaimbachu blíže Vídně, o které pověst jde, že prý každého pátku krví se potí a že rány Krystovy na sobě vytlačeny má. My až posud nic jistého nevědouce nezmínili jsme se o věcech těchto ani slovem, čekajíce na konečný úsudek první komise. Tolik však již s jistotou udati lze, že co proticírkevní listy jako o obrazu v Riminech tak o dotčené Julianě podávají, není leč holá lež a takové utrhačství, jakovéhož jedině lidé všeho svědomí a studu prázdní a téměř ďábelskou zuřivostí rozlícení schopni jsou. Půjde-li to pořáde tímto během, nezbyde kněžím a katolíkům nic jiného leč žádati od vlády, aby i jim se dostalo rovnoprávnosti čili aby vymaněni byli z tyranství pisatelů neznabožských a rouhavých. Krátkozrakým však a zaslepeným měšťanům nepřejeme, aby jim prozřetelnost Božská musila podati lék, který jediný s to jest jich uzdraviti, totiž socialismus a komunismus, čili všeobecné loupežení a obírání, k čemuž všecky proticírkevní listy směřují a cestu proklesťují.

I zde na Moravě koluje časopis p. Havlíčkův „Slovan.“ V Jedovnicích k. p. jest 6 exemplářů novin těchto. Ačkoliv vděčně uznáváme zásluhy p. Havlíčka o rovnoprávnost řeči naší, přece náramně želíme, že v nynějších listech jest toliko znamenati péro, které celé v ingoustě černé žluči omočené proti světským i církevním vrchníkům se téměř vzteká.“

Proticírkevní noviny jsou tedy všechny ty, které nevědí, že obraz panny Marie v Rimini *očima kroutí*, a že slečna Juliana Weiskirchenova ze Šleimbachu zázraky provozuje? Jsou tedy všechny noviny proticírkevní vyjmouc Brněnský *Hlas*, a podobné jemu bojovníky! O Hlase volající na poušti! Celý svět jest

již nyní přesvědčen, že Pán Bůh důležitější věci na starosti má, než aby kroutil očima obrazu Rimínského! Brněnský Hlas se ale ovšem ještě nic jistého o tom nedověděl, a proto mlčí, a nerozšiřuje *„téměř ďábelskou zuřivostí rozlícen"* holé lži a utrhačství o onom obrazu a o Julianě! A ve své zuřivosti zapomíná Hlas, že jsou kněží také katolíci, sice by jinak nebyl mohl říci že kněžím *a* katolíkům nezbyde nic než žádati od vlády *„rovnoprávnost čili vymanění z tyranství písatelů neznabožských a rouhavých!"* Tedy neznaboh jest, kdo nedrží nic na kroucení očí obrazu Rimínského a na pět ran slečny Juliany? O Bože! sešli rozum na redakcí Hlasu Brněnského, aby se naučila vědět, co to jest neznaboh! A kdyby nechtěla ona redakce ve své zatvrzelosti tento shůry seslaný *rozum* přijmout, vzýváme Vás, p. c. k. zástupče Brněnský, abyste ve *jménu rovnoprávnosti* ji k tomu přinutil, čili abyste ji *vymanil z tyranství jejího nerozumu.!*

A jen naň se socialismem a komunismem, kdo nechce věřit na kroucení očí obrazu a na pět ran Juliany, pošleme na něho socialismus a komunismus *čili všeobecné loupežení a obírání!* ku kterému prý všechny *proticírkevní listy směřují.* Nebudouli věřit na kroucení očí, poberem jim jejich jmění jako komunisté, a budouli věřit, pobereme jim zase všechno na jiný nábožný způsob. Na každý pád ale oloupeni budou! —

Mezi těmito *„proticírkevními ke všeobecnému loupežení a obírání"* směřujícími časopisy jest také Slovan, vzteklý to časopis, který se spisuje perem ocelovým ve žluči namočeným, a to ve žluči lidské a ne ve žluči sprostých lidí, nýbrž ve žluči světských a církevních vrchníků! Šest exemplářů ho čtou v *Jedovnicích.* Jed a žluč ovšem si jsou blízko! O Jedovnice,

již vás vidím se všemi stodolami na rožni v horoucím pekle!

Přiznávám se, že mně ještě na světě nic tak nermoutilo, jako ta vděčnost, s kterou Brněnský Hlas uznal přece ještě některé moje zásluhy, a rmoutilo by mne to ještě víc, kdybych nevěděl že to učinil jenom jsa sprostný co holub a chytrý co had, totiž aby se nestranným býti zdál, a aby se vedle jeho malé chvály také ta *tyranská* hana dobře zažíti dala. Za toto přátelské uznání mých zásluh dávám redakci Hlasu přátelskou radu, aby i ona psala své články žlučí; žádný by ani nevěřil jak zčerstva péro jede a jak vtipné myšlénky z něho vyskakují, když se namočí do žluči ku př. biskupské. A což hlavní věc, ušetří se inkoustu!

Až se ale dáme do onoho všeobecného loupení a obírání, slibuji též dotčené redakci polovičku všeho co naberu a naloupím jakožto proticírkevní ke všeobecnému loupežení a sbírání směřující časopis! —

XXIII. *)

Což je nám zde, kdežto žijeme v pokoji: ale v Litoměřicích nyní tam je hrůza. Tam se již po kolik dní liguriani polýkají s čertem, a bitva nebude trvat jen tři dni jako u Lipska, nýbrž plných jedenácte dní. Všichni čerti z celé Litoměřické diecése jsou uctivě pozváni na ten turnaj, a po jedenácti dnech krutého boje rozhodne se, mají-li v Litoměřické diecési panovati čerti nebo liguriani.

Kdo ještě nezapomněl to, co jsme v předešlé epištole uvedli z ust Ježíšových o faryzejích a zákonnících, ten si na to jistě vzpomene, čta následující program aneboližto, „teatrcetl," který vydali liguriani,

*) Sepsáno na počátku července r. 1850.

o tom co se bude v Litoměřicích „prodncírovati.“ Přišel nám do rukou německý a zní ve *věrném* překladu takto:

Missionářská zpráva. 1. Začátek svaté missie počne v hlavním chrámě v pátek na večer v 6 hodin kázáním držaným od missionáře. Dříve půjde slavný průvod od biskupské residence přes domplac do hlavního chrámu, kdežto po udělení svatého požehnání nejvelebnější pan biskup svatou missí krátkou řečí otevře. 2. Sv. missí bude trvati po 11. dní a dne 9. července odpoledne ve 3 h. bude uzavřena. (Tedy všechno na minutu, dne 9. července ve 3. hod. odpoledne, to podle rafiky na Litoměřické věži, zavře se zase nebe). *3. Pořádek, ve kterém se bude držeti vyučování rozličných stavů a všeobecné přijímání jest následující: Dne 1. července jest přijímání dětí. Téhož dne po velké jest cvičení manželek. Dne 2. července po velké vyučování manželů. Dne 3. všeobecné přijímání manželek. Dne 4. vyučování mládenců. Dne 5. všeobecné přijímání manželů. Dne 6. po velké vyučovaní panen. 7. všeobecné přijímání mládenců. Dne 8. detto panen. Dle toho ať se rozliční stavové drží. 4. ranní kázání drží se každodenně v 7 hod. ráno a hned na to všední den velká. 5. Večerní kázání jest každodenně v 6, hod. a uzavře se svatým požehnáním. 6. Všeobecné přijímání drží se vždy mezi velkou a při zvonění zvonů. 7. Též se budou každodenně ve 3. hod. odpoledne kázání víry držeti, vyjmouce první neděli.* Pan biskup Litoměřický mluví o těch missích ve svém pastýřském listu asi takto: Ustanovil jsem k tomu hlavní chrám, poněvadž je jako fara celé diecése, aby *všechny moje ovčičky přijíti* a podíl míti mohly, které milost Boží k tomu napomínati a tlačiti bude. Církev boží otevře své svaté poklady, aby všechny obohatila. „*Kdo žížní přijdiž! a kdo chce, na-*

běř vody života darmo." Zjev. (Jan 22, 17.) *) Otec nebeský přijde vám se srdečným smilováním vstříc, a rozevírá ramena svá, aby vám dal políbení svého míru, které nemůže dáti svět. Svatý Duch zase přinese světlo a život, útěchu a sílu do vašich od ducha tohoto na víru chladného času a od hříšného služebnictví zatemněných a uondaných duší. Kdo přijme missi do svého srdce a následuje ji ve skroušeném pokání, tomu se nebe zase otevře, ten se stane již zde spoluobčanem svatých a tovaryšem Božím atd. Tolik praví p. biskup: Já však dám každému celou blaženost již na světě, který najde nějaký moudrý smysl v těchto zapletených slovech pana biskupa. Pan biskup aneb jeho sekretář, který to psal, nepovážil, píše slova, ani co znamenají: kterak mohl sice všechny ovčičky své, kterých jest přes milion, zváti do svého kostela, do kterého se bez toho ani vejít nemohou. Pozorujeme tedy, že již jsou to jen tak řeči od plic, které se mluví, jen aby se mluvilo, bez ohledu, mají-li jaký rozumný smysl. A jaké bídné vysvědčení dává pan biskup sobě a celému kněžstvu své diecése, když myslí, že dvacet, Bůh ví, odkud sběhlých liguriánů více pro blaho jeho svěřených duší za několik dní učiniti mohou, než on se svým celým kněžstvem vykonal za tolik let. Zastyďte a zarděte se již jednou vy apoštolové *pohodlného* náboženství, kteří učíte, že se již každému za několik dní chození do kostela, a provozování ceremonií otevře nebe, že ho Bůh bude objímat a líbat atd. Ježíš praví: Vezmi kříž svůj na sebe a následuj mne! A cesta k Bohu není zajisté tak pohodlná, jak vy učíte, nýbrž krušná, jest to cesta svědomitého konání svých povinností, ne pak cesta běhání

*) Rozumí se však samo sebou, že se dobrovolné dary a oběti přece s vděčností přijmou. Red.

za missionářemi. A to chytré oddělování stavů, mužů a manželek, panen a mládenců, kde jste se tomu naučili? Kázal kdy pán Ježíš pod večír jen zvláště pannám, jsa s nimi sám v temném kostele zavřen? Svolal kdy jen manželky? Pán Ježíš kázal vždy všem najednou, a poslouchajíce slovo boží, které kázáno býti má pannám, nepokazí se zajisté mládenci, ani naopak, a jestli v kázáních svých k manželům máte co mluviti, za co by se panny a mládenci styděti museli, poslouchajíce vás, aneb z čeho by se pokaziti mohli — není zajisté to, co kážete slovo boží, nýbrž výstřelek vaší bujné coelibatní fantasie. Známe již my ty vaše pěkné obyčeje, kdežto umíte pod zámyslem náboženské fantasie smyslnost drážditi u panen tím ženichem Kristem, kterého ve svých modlitbičkách necháte zcela smyslně a tělesně slovy objímat, a o němžto se vyjadřujete ve slovích, kterými se může mluviti o každém lidském ženichu, jen abyste tím nalezli obliby zvlášť u starých panen, abyste jim pod pláštíkem pobožnosti dali příležitost alespoň mysliti na něco tělesně příjemného. To však již jsou každému, kdo vaši činnost pozorně na očích má, velmi známé věci!

Dle našeho mínění by ani neměli místní obecní ouřady taková tajná kázání ligurianů zcela neznámých a Bůh ví, odkud přišlých před svými manželkami a pannami trpěti, kdyby již pro nic jiného, jen z pouhých ohledů na slušnost.

XXIV.

Známá věc jest, že naše duchovenstvo katolické bylo vždycky nejhlavnější silou českého vlastenectví, ba může se zrovna říci bez pochybnosti, že vlastně duchovenstvo katolické bylo počátkem a zakladatelem celého našeho vlastenectví. Největší část těch pokroků,

které náš národní jazyk v životě vzdělanějších tříd učinil, jest jistě zásluhou duchovenstva.

Událost tato, kterou nikdo upírati nesmí a nebude, vykládá se dílem sama z okolností. V předbřeznových našich dobách nebyl ani jeden vzdělanější stav, který by k povolání svému nějakou povědomost jazyka českého byl potřeboval, kromě duchovních; kromě toho společné přebývání v seminářích zavdalo dobrou příležitost k rozšiřování zásad vlasteneckých mezi kněžstvem, které se tím více ujaly, proto že největší část našich kněží právě z rodičů rolnických neb z menších měst pocházela, mezi kterými ještě cit národní nebyl vypuzen a utlačen, a tudy tím větší soucit ve mladých mužích se nacházel k pěstování a zvelebení své utlačené národnosti. K tomu ještě přidejme, že kněžstvo vůbec nikdy nebylo od germanisující vlády tak odvislé jako ouřednictvo a jiné stavy, a máme všechny přirozené příčiny toho úkazu pohromadě, že kněžstvo naše bylo hlavním pěstitelem národnosti.

Již samo sebou se rozumí, že mezi tímto národnost a vlastenectví pěstujícím kněžstvem s ohledem na politicko-národní smýšlení byly takové rozdíly jako mezi vlastenci vůbec. Byliť ku př. velmi znameniti a po celé zemi pověstní vlastencové a spisovatelé, kteří ve svých osadách co faráři a děkanové velmi málo byli od lidu váženi, jsouce přílišní pěstitele tak nazvané finanční theologie, jiní naopak byli zase u svých ovčiček nad míru oblíbeni, tak že by za ně byli duši dali, poněvadž byli skutkem i slovem praví rádcové, přátelé a dobří pastýřové lidu; byliť mezi vlasteneckým kněžstvem liberální i servilní mužové, ultramontáni i osvícenější mužové, kterým skutečně mnoho na náboženství záleželo, a mužové, kterým bylo náboženství jen prostředkem rozličných výdělků.

Zkrátka, byli hodní i špatní, tak jako v každém stavu a můžeme krátce říci, že sice každý hodný český kněz byl vlastencem, ale ne každý vlastenec-kněz byl hodným knězem.

Jak mile však nastala politická svoboda, zavdána jest mnohá příčina k mrzutostem mezi bývalými vlastenci laiky a některými kněžími. Celá liberální strana byla toho mínění, aby všechny dávky, které věřící pod jménem desátku, štoly atd. *zpříma* kněžím do rukou odvádějí, přestaly, aby se důchody kněžstva zregulovaly, a zpříma z pokladnic buď zemských, buď náboženských, buď obecních kněžím odváděli, tak aby kněz od svých věřících již budoucně ničeho rovnou cestou nedostával. Úmysl tento nebyl kněžstvu a náboženství nepřátelský, nýbrž naopak jen příznivý, proto že pocházel z velmi pravdivých zásad, předně že za nynějších časů nevyhnutelné jest, aby kněžstvo slušné důchody mělo a o své živobytí starati se nemuselo, za druhé ale že škodlivé jest vážnosti kněžstva a náboženství vůbec před sprostým lidem, když se zdá jakoby se za náboženské funkce platilo tak jako za jiné zboží. Vzdělaný člověk ovšem ví, že tím, co knězi za pohřeb, za mši atd. platí, neplatí se tato náboženská funkce, nýbrž dává se jen kněžstvu nevyhnutelný příspěvek na jeho živobytí, které z části ku př. kaplanstvo zcela jen z těchto příspěvků žíti musí: nevzdělaný si ale představuje tyto věci zcela jinak, a poněvadž se skrze takové platy velmi často jen příležitost k rozepřím a nemilým výjevům mezi kněžstvem a věřícími zavdává, což vždy konečně jen náboženství škodí, jest a musí být touha každého *pravého* přítele náboženství, aby takové věci co možná nejdříve přestaly.

Na sněmu Moravském byly desátky zcela zřejmě

vyzdviženy, a na sněmu říšském též byl úmysl hlasujících pro zákon o zrušení poddanosti takový, vláda však v pozdějších výkladech tohoto zákonu desátky kněžské určitě vyjmula. A však příčina k nemilým výjevům byla již zavdána. Lid skoro napořád se zpěčoval desátky dávati, a byl v tom veřejnými novinami a od mnohých poslanců potvrzen, a když pozdější výklad vlády vyšel, nechtěl lid tomuto ustanovení rád věřiti. Mnozí farářové počali s pomocí vojenské exekuce desátky vybírati, což zajisté bylo nepastorální, neboť by, počkajíce nějakou dobu jistě i po dobrém a bez exekuce byli ke svému přišli, až by se byl lid přesvědčil, že opravdu vláda takové nařízení vydala, kterému vzdorovati nelze a kněžstvo by si bylo ušetřilo mnoho mrzutostí a rozdvojení se svými věřícími, které byly vždy na ujmu jednák lásce ke kněžstvu. jinák i náboženství, neboť lid příliš často ještě kněze s náboženstvím ztotožňuje a míchá.

Tak byla zavdána první a hlavní příčina k nesvornostem mezi laiky a kněžími: hlavnější ale rozdíl učinily v poměrech těchto církevní ordonance p. hraběte Lva Thuna, kterými zcela se proměnil stav věcí.

XXV.

Skrze tyto ordonance — nazvané ironicky svobodou církve!! — dostala se všechna moc v církvi zcela absolutním a despotickým spůsobem do rukou biskupů, kteří od té doby mohou téměř neobmezeně vládnout nad kněžími. Ať si člověk smýšlí o hierarchii katolické tak nebo onak, to přec nikdo poctivý, jestli pravdu mluviti chce, upříti nemůže, že naši nynější biskupové ani známky na sobě nemají pravého apoštolství. Vláda ustanovovala a ustanovuje až posud katolické biskupy, což zajisté jest zcela necírkevní,

že se však až posud biskupství nejvíce jako nějaká zaopatření synkům šlechtickým, neb bürokratickým kněžím udělovala, jest každému známo. Vláda ustanovuje a svrhuje biskupy, biskupové neobmezeně mohou vládnout nad kněžími: tím tedy přišlo veškeré kněžstvo do rukou vlády, a náboženství stalo se zcela proti svému prvotnímu oučelu jakýmsi nástrojem vlády a abychom se ještě zřejměji vyjádřili, nástrojem politické reakce. Neboť jak naši biskupové o politice a národnosti smýšlí, o tom nám dali již dosti důkazů, které přišly před veřejnost.

Nastala tedy potřeba opříti se proti takovému neslušnému vplyvu hierarchie, která nám dosti zřetelně již na srozuměnou dala, kam jde její cesta. Nemáli náboženství časem svým u lidu skrze přechvaty hierarchie o všechnu vážnost přijíti, z čehož by smutné následky pro celou zem vyplývaly, zapotřebí jest, aby se učinil rozdíl mezi hierarchií a náboženstvím, mezi některými špatnými kněžími a mezi učením Kristovým.

Kněžstvo samo, ačkoli jistě veliká část z něho s nelibostí hledí na celé hierarchické a reakcionářské snažení, nemůže přece do veřejnosti se svým smýšlením vystoupiti, jsouc odevzdáno na milost a nemilost do rukou biskupů a jejich konsistoří, a nemajíc před očima žádné jiné vyhlídky, nežli mlčení a podrobení se aneb vyobcování z kněžství. V takové době nastala povinnost pro nás katolíky a nekněze, kteří jsme od hierarchie naší neodvislí, abychom otevřeli lidu oči strany toho, co jest opravdu učení Kristovo, a strany toho co jest necírkevní pánovitost a zesvětačilost hierarchie. Čím rychleji a ostřeji vystupuje hierarchie sama se všemi svými již z dávných časů známými a vždy se opakujícími prostředky: tím ostřejší byl náš proti- i kazijed proti jejím snahám.

Jestli někteří kněží, kterým jde více o úslužnost k biskupům a o jejich protekci, než o pravé katolické náboženství, na nás se proto horší, nám všelijak vyhrožují, nezmění to nikterak naši cestu. Kněz vzdělaný zná dobře dějiny církve katolické, a ví tedy dobře, jestli pravdu mluvíme čili nic: kněz takový uzná dobře, že se lhostejně na to dívati nemůžeme, aby hierarchie, jsouc služebnicí dobře povědomých reakcionářských kast poznenáhla zatáhla sítě temnosti nad naším lidem, aby z kněžstva učinila rozkazy svými místo učitele zatemňovatele lidu, aby jsouc až posud jen ochotnou služebnicí vlády, časem svým až se moc její (hierarchie) pevněji zakotví, jako vždy jindy, tvořila stát v státu, nechtěla se podrobovati zákonům a plodila ve jménu nebe různice o záležitosti zemské: kněz vzdělaný také uzná, že co praveno jest o špatných, neplatí o dobrých kněžích, a že jest jen prospěch řádného kněžstva, aby se čistota učení křesťanského od světských a zištných přívěsků zachránila.

Nemůžeme u sebe nikdy připustiti tu smutnou myšlénku, že by většina našeho duchovenstva náležela k té bezsrdečné hierarchické straně, které jest od jakživa náboženství jenom světským nástrojem: nýbrž věříme posud, že většina našeho kněžstva ve svém srdci toho pravidla v písmě se drží: Více poslouchati Boha nežli lidí! Myslíme také, že se reakcionářská strana velice mýlí, jestli očekává od větší části našeho českého kněžstva tak protinárodní smýšlení, aby se, opustivši všechno liberální smýšlení, dalo potřebovati za pouhý nástroj reakce proti svobodám lidu.

Povinnosti k Bohu a povinnosti k člověčenstvu a národu nemohou býti od sebe odděleny, a kdo praví o sobě, že Bohu slouží, lidu však škoditi chce, tenť

lže, církev není na světě k vůli sobě, nýbrž k vůli lidstvu; tyto zásady myslím že musejí být pravid'em života pro každého liberálního kněze.

Myslím tedy, že ti velice se mýlí, kteří se obávají, že by celé kněžstvo naše mohlo na stranu hierarchie přistoupiti, a snažení liberálně-národní opustiti, ba ještě naopak ve spolku s hierarchií, která nikdy nebyla ani svobody ani žádného národu přítel, proti nám působiti, s použitím toho vplyvu, kterého kněžstvo u národu má. Pravý vplyv u rozumného a vzdělanějšího národu má jenom řádný a liberální kněz — vplyv zajisté, který jezovitská strana na staré panny a na podobné obecenstvo skrze rozličné růžencové a jiné spolky má, ani počítati nemůžeme, poněvadž od takových nic důležitého ve světě veřejném a politickém nevyjde — jsme ale ubezpečeni, že by řádný vplyv u rozumného obecenstva každý kněz hned ztratiti musil jak mile by se stal nástrojem a sluhou známých snah hierarchie a ultramontanismu. Jestli Čechové již před 400 lety se nedali zaplésti do sítí hierarchických, neučiní to jistě ani v 19tém století, a každý, kdoby k něčemu podobnému pomáhal, s hanbou jen propadne.

Liberální část našeho kněžstva má tedy jenom volbu mezi dvěma: buď s námi ve spolku pomáhati k tomu, aby nevyhnutelně dle potřeb času reformy v ústroji církve katolické v naší vlasti zavedeny a tím úcta k církvi samé a k náboženství obnovena a upevněna byla, aneb ve spolku se zaslepenou hierarchií starý způsob věcí udržovat a všeliké ostatní snahy její podporovat a tedy nápomahat k tomu, aby církev a náboženství vždy více vážnosti tratila před vzdělanějšími. Volba není těžká pro poctivého člověka, který ví co to znamená, když vyšší a vzdělanější stavy jenom tak povrchně jakousi šetrnost k církvi chovají, jinak ale jen

s jakýmsi politujícím úsměškem na sprostý věřící lid a na kněze jako na nějakého augura hledí. Takové postavení se nemůže líbiti žádnému řádnému knězi, tak daleko to ale jistě přivede u nás v krátkém čase hierarchie, budeli pokračovati tak jako započala.

Dáváme tedy na uváženou každému rozumnému, jestli ten větší jest přítel církve a náboženství, kdo proti převráceným cestám hierarchie horlí, nebo ten kdo ji v jejich snaženích podporuje a zastává.

Přátelům našeho smýšlení se strany nekněží tuto ještě připojiti musíme žádost, aby nezapomínali na těžké okolnosti, ve kterých žije nyní od času nových církevních ordonancí naše liberální kněžstvo, jsouc dokonce na milost a nemilost odevzdáno do rukou biskupů, aby tedy nežádali od kněžstva věcí nemožných aby hned neodsuzovali na první pohled. Liberální smýšlení má mezi našim kněžstvem mnoho přátel, ačkoli se snad nyní leckterý tajiti musí. Pročež není rádno všechny jak říkáme do jedné mísy házeti, a tím ještě straně hierarchické obětí téměř do rukou nadháněti. Pokrok ve věcech náboženských musí nyní vycházeti od nás nekněží, jestli se nám poštěstí jen dosti malou samostatnost nižšímu duchovenstvu vymoci a od libovůle hierarchie je osvoboditi: přesvědčíme se zajisté, že velký počet z nich jest přítel svobody a pravé osvěty, a že se tedy srovnávají také s našimi zásadami.

XXVI.

Pan arcibiskup Holomoucký vydal pastýřský list ku kněžstvu diecése své, ve kterém je hlavně napomíná, aby se do politických záležitostí nemíchali. Totoť se již několikráte opakovalo v rozličných diecésích,

pročež přinuceni jsme k pozornosti. Co znamená takové napomenuti?

Chtíti aby si katolický kněz *skutečně* politických záležitostí ani nevšímal, a žádného oučastenství v nich neměl, jest právě tolik jako chtít, aby přestal být člověkem. Neboť každý člověk, tím více vzdělaný jakož má býti každý kněz, musí míti nějaké politické mínění, to jest, jemu nesmí být jedno a lhostejno, jestli se nám v občanském životě dobře nebo špatně vede, a jestli tedy máme dobré nebo špatné zřízení, dobré nebo špatné zákony, z kterých naše občanská blaženost neb bída pochází. On sobě musí přáti, aby se nám dobře vedlo v občanském ohledu, abychom tedy měli dobré zákony a dobrou ústavu, jakožto vzdělaný muž musí věděti, které zákony jsou dobré a našim okolnostem přiměřené, a jakožto poctivý muž, musí se také podle přesvědčení svého v životě říditi, to jest musí dobru občanskému napomáhati a všelikému zlu se protiviti. Kněz proto že jest kněz, nepřestal ještě býti občanem, a když se od kněží žádá, aby si politických záležitostí nevšímali, jest to zrovna tak, jako by se zase od jiných stavů žádalo, aby si náboženství nevšímali! Tak dobře jako žádný rozumný tohoto žádati nebude, nesmí se i onoho chtíti. —

A máli býti náboženství skutečně tím k čemu určeno jest, totiž vůdcem našim v tomto životě: nesmí zajisté jednu z nejdůležitějších stránek života, to jest, občanskou stránku zanedbávati. Náboženství nás vítá a přijímá vstupující na tento svět, ono nás doprovází a žehná na cestu z něho, ono jest při nás ve všech důležitějších krocích v životě, a mělo by si tedy nevšímati občanského řízení?

Toť zajisté není a nemůže býti míněni pánů biskupů, a jestli tedy od kněží sobě podřízených žá-

dají, aby se do občanských záležitostí nemíchali, musí se tomu zcela jinak rozuměti. Páni biskupové snad to myslí tak, aby se kněží jejich nemíchali do *liberálních* občanských působení, a zapomněli snad jenom ono slovo *„liberální“* přisaditi, neboť v reakcionářském smyslu se sami páni biskupové dosti míchají do občanských záležitostí jak to kolkolem pozorujeme. Zajisté však budou páni biskupové chtít aby se kněžstvo dle jejich příkladu zachovalo, a proto také jim nebude nemilo, kdyby i kněžstvo v reakcionářském a neliberálním spůsobu se míchalo do občanských záležitostí.

Naše mínění ale jest v této věci zcela jiné. Jestli kněz skutečně jest tím, čím se nazývá: *presbyter*, *páter* (starší, otec), musí mu jistě blaho svěřeného lidu na srdci ležeti, a jestli drží pravé vzdělávání lidu za povinnost svého povolání, musí nevyhnutelně i občanský pokrok na zřeteli míti. Toť jest zajisté nejjistější cesta, aby se náboženství a kněžstvu vážnost a láska u lidu získala a ubezpečila, když se lid přesvědčí, že kněz své vyšší vzdělání k opravdivému blahu lidu užívá, že jest pravým přítelem lidu v každém ohledu. Neodvislost svou od vlády má každý moudrý kněz k tomu použíti, aby bez světské bázně ovšem spůsobem mírným a slušným otevíral lidu oči o jeho vlastních občanských záležitostech. Náboženství se nedá od občanského života odděliti, jedno druhému napomáhá. Budeli se kněz jeviti co nepřítel lidu, utrpí i náboženství na vážnosti u lidu, a zase naopak.

Tím ovšem nemyslím, aby se staly z kazatelen nějaké profesury občanského práva, máť zajisté všechno své hranice a své místo; ale tak jako jest samo učení Kristovo již ve svém základu lidumilovné, spravedlivé, liberální, a protivující se vší neslušné nadvládě a moci jedněch nad druhými: tak má i tuto

známku na sobě nesti vždy všechno to co kněz ve jménu Ježíše jedná a mluví. Pohan jest každý kdo zneužívá lidumilovné víry křesťanské za nástroj k šizení a utiskování spolubratří svých! —

XXVII.

Spůsob, kterým by se spojení učitelstva a kněžstva v jeden stav provésti dalo k prospěchu národu, jest následující.

Vycházíme vždy od té zásady, že se jinák školy naše zlepšiti nedají než tak, když budou učitelové nejnižších škol i vzděláním i platem rovni úředníkům státním a všeliké ostatní tak nazvané honoraci (v dobrém smyslu). Nic menšího nežádáme, než aby každý učitel i nejnižší školy vysoké školy tak absolvoval, jako nyní kněží, právníci a lékařové. Či není rozum lidský tak důležitý jako zdraví, a když se jinému nepovoluje léčiti než kdo z vysokých škol s dobrým prospěchem vystoupil, může se rozumným spůsobem svěřiti duševní zdraví, totiž osvěta, lidem méně vzdělaným? — Žádati ale na učiteli, aby vysoké školy byl prošel, a dávati mu pak ročně za jeho práci 100 zl. v. č. za odměnu, to jde jako pěst na oko. Odměna jeho musí být přiměřena vzdělanosti a drahocennosti jeho práce. Či jest to opět rozumné a důsledné, když stavitelé domů, úředníci, lékaři atp. lépe placeni jsou za svou práci nežli ti kterým jest vzdělání občanů na starost položeno? Jistě má moudře zřízenému státu stejně ba více na tom záležeti, aby lid byl vycvičen a k dobrému naveden nežli aby silnice a cesty byly v dobrém stavu, aby soudy byly spravedlivé atd.

Dle mého mínění měla by tedy na vysokých školách býti jedna fakulta paedagogicko-theologická.

kterou by každý absolvovati musel, kdo učitelem neb knězem býti chce. Fakulta tato musela by býti tak zřízena, aby jen asi tři leta trvala, tak aby mladí lidé vystupujíce obyčejně asi v 18tém roce z gymnasium v 21—22 roku mohli již tuto fakultu ukončiti. Obsahovala by v sobě všecko to, co z nynější theologické fakulty jest pro každého vzdělance potřebné a kromě toho z historických a paedagogických nauk dostatečný výbor. Přísně theologické věci přednášely by se na ní jen co svobodné předměty pro ty, kteří by si právě to za účel života obrali.

Mladý muž absolvovavší tuto fakultu stal by se buď hned učitelem, aneb by se dle osobní chuti své ještě déle studiím věnoval, aby vyššího učitelství na gymnasiích neb vyšších školách zastávati mohl, cožby ostatně také svobodno bylo učitelům na nižších školách učícím, kdyby privatně se déle vzdělávajíce schopnosti své k tomu osvědčili. Učitelové by postupovali během věku na lepší místa a který by, maje již zásluhy, farářem býti chtěl, podrobil by se zkoušce z přísně theologických nauk, které jsou jistě toho spůsobu, že by se jim každý již onu paedagogicko-theologickou fakultu absolvovavší privatně z knihy sám naučiti mohl. Kdoby se tedy k onomu farářství za nejschopnějšího a nejzasloužilejšího uznal, byl by za kněze vysvěcen a na faru dosazen a stal by se tak představeným mladších svých kollegů, učitelů. Že by ostatně s tímto k starému spůsobu církve podobným zřízením zase bývalý stav jáhnů, kazatelů atp. spojen býti mohl a musel, rozumí se samo sebou.

Tímto spůsobem by bylo všem stranám dobře pomoženo. Učitelové naši byli by mladí vzdělaní lidé při nejlepších silách, v pokročilejším životu vedli by co duchovní představení dohlídku a správu nad

osadou i nad školou. Učitelové vážili by si svých představených farářů, proto že by je museli považovati jen za své starší zasloužilejší kollegy, kteří již prošli a zkusili všechno to, v čem oni nyní jsou a poněvadž by měli naději a jistotu, že časem svým i oni sami stejné důstojnosti dojdou. Kněži neb faráři (neb kaplanství by pominulo) byli by předně již sami dospělejší mužové, za druhé by ale co vysloužilí paedagogové také mnohem větší pozornost obraceli na vychovávání a vzdělávání lidu, a nepovažovali by to při svém kněžském ouřadu za tak nepatrný přívěšek, jako se to nyní zhusta děje. U lidu samého by ale již žádný rozdíl nepanoval mezi učitelstvem a kněžstvem, ano kněžství by ve vážnosti mnohem získalo, když by viděti bylo že jen mužové zasloužilí a dospělejší této hodnosti docházejí, lid by již nemohl považovati kněze, jako to nyní často jest, jen za jakési šťastné lidi, kterým musí zadarmo desátek dávat. Učitelstvo i kněžstvo pracovalo by k jednomu účelu, k pravému ušlechtění lidu, náboženství by získalo skrze školu a škola skrze vzdělané, zkušené kněžstvo. Jak zcela jinaký jest nynější poměr, kdežto mladý 24letý kaplan stojí co představený nad šedivým učitelem, jenž nikdy knězem býti nemůže, a tudy ve svém srdci kněze 24. za svého pravého představeného důvěrně nepovažuje, nýbrž jen co jakousi kastovní aristokratii nenávidí.

XXVIII.

Co se praktického provedení této reformy týče, nejsou překážky její tak nesmírné jak by se na první pohled zdálo. Cœlibat ovšem padnouti musí za oběť, ale poněvadž římská stolice již u mnohých jiných národů ženaté kněžstvo uznává za tak dobře katolické

jako neženaté, což v tom ohledu vaditi může, aby i u českého to samé učinila? Jedná se jen o to, aby se v národu samém smýšlení takové již bez toho z předešlých časů zakořeněné obnovilo a oživilo, a není pochybnosti, že církevní autority nebudou proti proudu.

Ovšem se samy sebou rozumí ještě jiné reformy v církevní správě bez kterých by se toto spojení stavu učitelského s kněžským provésti nedalo. Sem jmenovitě náleží obmezení církevních funkcí na menší počet a vykonávání mnohých skrze nekněze. Patrné jest, že by i nekněží majíce na sobě jen úřad jáhnů neb nižší ještě duchovní hodnost kázati, cvičení držeti atd. atd. mohli, jak to bez toho jindy obyčej býval. Dále pak velmi prospěšné by bylo, aby se ve sloužení mší následoval více obyčej pravoslavné (řecké) církve, kdežto se mši jen slavné avšak ne tak zhusta drží jako u katolíků. Pravoslavná církev nezná jiných než zpívaných mší, tak nazvané tiché, bohužel! u nás již skoro řemeslnicky odbývané mši, neznají. Zajisté by nebylo na škodu, kdyby se jen v neděli a ve svátek neb ve zvláštních případnostech mše držely, a ve všední den jen nějaké modlení konalo, čímž by služby boží jenom získaly. Kdo psychologicky zná člověka, dá nám za pravdu, že zapotřebí jest varovati se ve všem zevšednělosti: a má-li tedy mše skutečně býti slavná památka na zakladatele naší víry, lépe jest jistě když se tato památka jenom zřídka ale slavně drží, nežli když každodenním opakováním v přílišný lehký obyčej vejde, při kterém se nic nemyslí. Není jistě pro myslícího člověka nic pohoršlivého, jako ve velkém kostele asi u dvaceti oltářů viděti najednou dvacet mší odbývati: tu se zvoní, tu se kleká, tu se vstává atd., všechno se k nám mluviti zdá zřetelně, že se tyto mše nečtou tak ke cti Boha, jako více pro půl zlatého.

Takovým obmezením funkcí, jakož i tím kdyby všechna statistická a kancelářská práce, která politickému úřadu přísluši odňata byla kněžstvu, dalo by se s jednou osobou tolik dociliti, co nyní s několika, a řekněme směle, že by náboženství jenom získalo.

Že by ale dosavadní biskupská a konsistorní despotie zcela přestati a nové rozumné synodální zřízení na její místo nastoupiti muselo, jest věc, která se již sama sebou rozumí, a která by se také sama sebou zavedla. Dle zásady, že učitelstvo jest mladším kněžstvem a že kněžstvo jest starším učitelstvem, muselo by se jistě vplyvu obou stran všude náležitě šetřiti: mladší by museli míti právo dávati zasloužilejším své hlasy, a ti by zase mladším vydávali svědectví, čímž by se vždy mezi oběma stranama vzájemná vážnost a láska udržela.

Nepotřebuji zde ani dokládati, že nejsem toho mínění, aby snad učitelstvo k faráři v tom poměru stálo jako nyní kaplanové: daleko budiž tato myšlénka. Každý jednotlivec musel by v socialních poměrech býti neodvislý a pánem své domácnosti: že by ostatně mladý 21 neb 22letý člověk žádati nemohl již plat tak veliký, aby dům nějaký vésti mohl jest patrno, dosti na tom, když by stáli učitelové nejnižších škol farářům asi tak jako nyní mladší úředníci k raddům atd.

XXIX.

Co se finanční stránky týče, jest návrh tento zvláště praktický: neboť jen tak může se provésti dokonalé zlepšení škol bez všelikých peněžitých obětí. Zřejmě musíme pověděti, že myslíme, aby z dosavadních jistě hojných církevních příjmů školství se zvelebilo, což by se návrhem tímto lehce provedlo. Povolání církve: *„Jděte a učte všechny národy“* poukazuje již zřejmě na to, že nelze namítati, jakoby se

jmění církevního protiúčelně užívalo, když se obětuje na školy. Tak zajisté nemine se svého účele, nýbrž užije se k prospěchu národu mnohem přiměřeněji, nežli když se na bohaté prebendy marně vyhází. Jistí zelotové, kteří od jakživa církev za cosi kromě a vedle národu stojícího vyhlašují, ovšem hned zakřikovati nás budou tím, že chceme jmění svaté církve zevšedniti užitím jeho částečně i pro školy. Těm ale jen odpovíme, že přece mnohem slušněji a prvotnímu účelu přiměřeněji na školy se vynaloží, nežli na zaopatřování nevědomých synků z vysokých rodin, na traktace a na pyšný aristokratický život několika osob, z kterých náboženství více ujmy nežli užitku odjakživa mělo. Vzdělání a dobré vedení lidu musí se všude považovati za první účel církve, a dobré vedení mládeže jest základ dobrého chování lidu.

Dle našeho mínění neměl by se přiměřeně k duchu časovému dělati žádný rozdíl mezi jměním církevním a školním.

Jisto ale jest, že kdyby se jmění dosavadního církevního a školního společně náležitě použilo, celý náš návrh skoro beze všech dalších výloh by proveden býti mohl, a dokonalá reforma všech škol i církve dala by se ke spokojenosti všech skoro bez nákladu uvésti.

System by byl asi takový, že by na místech, kdežto nyní fary a školy jsou a 4 neb 5 osob (farář, kaplan, učitel, pomocník) duchovní a školní záležitosti vede, potom tři osoby totiž duchovní, starší učitel, mladší učitel všechno dobře zastali. V celku by se asi čtvrtina osob ušetřila.

Kdyby se tedy předně všechny tak nazvané duchovní sinekury vyzdvihly, za druhé všechny nepřiměřené veliké platy jednotlivých duchovních osob totiž

arcibiskupů, prelátů a farářů některých změnily, kdyby se dále dosavadní kněžská i učitelská štola zrušila a místo ní jistá přirážka k daním zemským zavedla v prospěch zlepšení platů učitelských a kněžských, kdyby dále na místech, kde jsou veliká záduší, též nepotřebná část k tomu samému účelu vynaložena byla (zmenšením počtu funkcí duchovních ušetřilo by se bez toho ještě mnoho v záduší), kdyby se také v dosavadním náboženském a školním fondu lepší hospodářství držeIo: nebylo by tuším ani potřeba mnoho dodávati, aby všichni učitelové a duchovní co samostatné osoby slušné, jisté platy měli, nevybírajíce od svých osadníků ani štoly ani sobotales ani cožkoli jest jiného, což by dozajista obojím u obecního lidu jenom vážnost, lásku a vplyv zjednati muselo.

Ostatně by arci možné bylo tak jako jsou vedle konceptních úředníků všude i manipulační, aby v duchovních úřadech kromě kněží a učitelů z vysokých škol vyšlých také byli pomocníci, kteří by pod dohledem oněch ve škole pomáhali ku př. opakujíce se žáky, dohližejíce na menší atp. a spolu kantorství církevní a dohled v kostele zastávajíce. Takovým by se sice svěřiti mohly i nejnižší školy pod správou učitelů, nikdy ale školy samostatné (filialní) ve vesnicích: neboť školy takové museli by vésti sami učitelové.

Ostatně by se přísným považováním škol a církve za jedno i na služebnictvu mnoho ušetřilo, poněvadž by ty samé osoby posluhu i v církvi co zvoníci, kostelníci atd. i ve škole zastávati mohly.

XXX.

Tážete se ale, čím to jest, že nyní vlády a právě nejvíce absolutní vlády a mužové tak horlivě se ujímají křesťanství, které dříve vlády kolik set let zů-

řivě pronásledovali, v žalářích a na popravištích mučili, usmrtivše potupnou smrtí zakladatele křesťanství co zločince? Snad by se byly vlády od těch dob tak polepšily? Nikoli, vlády jsou takové, jako byly tenkrát, ale křesťanství je jiné. Jádro jeho odstranili obratným způsobem zahalivše je do tuhé šlupky, na kterou nalepili červených talárů, rozličných čepic, latiny svíčiček, desátků, štol, olejů, nuceného cœlibátu, slepých poslušností, ligurianů, pohádek a nemotorných zázraků, faryzejství, prodavačů a kupovačů, tak že by pán Ježiš přijda z novu na svět a vida takové křesťanství, opět splésti musel provazy a vyháněti, řka: „Tento dům dům Otce mého jest, vy jste z něho ale učinili peleš . . . .!“ To jsou ty příčiny.

Jest to podivná věc, s jakou pečlivostí jistá strana o pána Boha pečuje a pozor dává, aby mu ublíženo nebylo. Což pak Bůh dosti mocen není, aby sám o sebe pečoval, což pak on potřebuje vás, o pokrytcové! abyste jej hájili, aneb vás ustanovil zde na zemi za sekretáře a plnomocníky své? Horlivost vaše pro Boha a pro náboženství není zajisté oheň čistý, nýbrž jen sami o sebe a o své pány pečujete, poněvadž jen proto tak mnoho mluvíte o Bohu a o náboženství, aby tím skvělejší bylo to náměstnictví boží, které sobě vy a pánové vaši zde na tomto světě místo Boha vlastníte! Či myslíte že ještě jsme neprohledli taktiku vaši? Dnes vytrubujete slávu a moc boží a velebíte víru, abyste zejtra ve jménu této víry místo: *my chceme* říci mohli: *Bůh to poroučí!* O svatouškové! kdo Boha věru upřímně ctí, ten jej ctí nezištně a skrytě, plně vůli jeho, ale nechlubí se před světem se svou pobožností a pravověrností, nedělá též z náboženství nějakou výnosnou živnost, aby ji mohl svým tvorům propachtovati! Chceteli opravdivě Boha ctít a pravo-

věrnost svou světu ukázat, bojte se Boha, bojte se, že Bůh každého kdo své spolubratry na tomto světě šidí a utiskuje, šiditi a utiskovati pomáhá, trestati bude, držte své slovo a své sliby, hospodařte dobře a ne lehkomyslně se jměním bratří svých, netýrejte je zbytečně a libovolně! Když vy chcete celému světu ve jménu Boha a místo Boha předpisovati, a co činiti má, když ale při tom svět vidí vás dělati co jen sami chcete: kterak uvěří, že vaše nábožnost upřímná jest? Aneb myslíte, že není již svět nyní tak daleko, aby věděl, že náboženství pravé nevězí ve vašich liguriánech, missiích, růžencích, v latině, aneb v kasárnickém cœlibátu od vás tak vychvalovaném atd.?

XXXI.

Když se nyní po utlačeném proudu r. 1848 opět s velikou starostlivostí počíná mluviti *„o právích mocnářům a korunovaným hlavám od Boha svěřených“*, když opět po malé přestávce k svým titulům slova *„Z Boží Milosti“* připojili a nám mnozí dokazovati usilují, že suvrenita a právo mocnářů *„božského“* jest původu: musíme sobě, abychom se snad o marnou věc neháldali především předložili otázku, v jakém smyslu se těmto svrchu uvedeným slovům rozuměti má. Rozuměti se jim ale může v trojím smyslu.

První možný smysl jest, že jako *všechno* jiné na světě tak i moc panovnická od Boha původ má; a proti tomuto smyslu nedá se ovšem pranic namítati, jenom diviti bychom se museli v tomto pádu, proč právě jen při mocnářích se o tom zmínka činí, proč ne při všem ostatním, neboť přece každý nahlížeti musí, že rovněž tak každá muška, každá travička, každé zvíře, každý člověk jest „Z Milosti Boží“, a že by se tedy, kdyby se svrchu uvedeným slovům

v tomto smyslu rozuměti mělo, také ku příkladu psáti a mluviti mohlo: Já N. N. z Boží Milosti mistr truhlářský atd.

Druhý možný smysl jest, jakož také mnozí theologové srovnati chtí prozřetelnost a řízení Boží se svobodnou vůlí člověka, že všechno dobré na světě z Boží moci, z Boží vůle, z Boží milosti pochází, a všechno zlé z Božího dopuštění, že tedy mocnářové a králové jakožto věc dobrá z Boží Milosti pocházejí. V takovém smyslu se ale ona slova bráti nemohou, proto že nikdo smrtelník (což přece i králové také jsou dle všeobecného mínění) nemá právo, sám sebe za dobrého vydávati, poněvadž jen Bohu samému soud o tom přísluší. Užíváním a přivlastňováním titulu „*Z Boží Milosti*“ v tomto druhém smyslu patrně by se ale každý sám sebe předbíhaje všetečně soudu Božímu vyhlašoval již napřed za dobrého.

Třetí možný smysl jest ten, jakoby moc a právo mocnářské na jistou zemi a nad jistým od Boha samého přímo bylo udéleno jisté rodině aneb jisté osobě a to sice spůsobem nějakým nadpřirozeným, jako by byl Bůh sám nějak osobně a bezprostředně císaře, krále a jiné panovníky nad národy byl ustanovil. Že se vlastně jen v tomto třetím smyslu chce rozuměti oněm slovům, vidíme z toho, když jistí lidé jmenují mocnáře náměstníky Boží na zemi, kterým Bůh sám vládna na nebi svěřil místo sebe řízení země, když nám dokazovati chtějí, že mocnářové jenom před Bohem a před žádným jiným účty skládati mají ze svého vladaření, když se na náboženství, na zjevení Páně v tomto ohledu odvolávají, které prý nařizuje podrobovati se každé vrchnosti, ať si nakládá s národem jakkoli. Poněvadž se tedy podobní absolutisté na biblí odvolávají, uvedeme zde také něco podobného.

z bible o moci královské též jenom na ukázku pro každého, jak dalece se může z bible dokazovati oprávněnost k absolutismu. Místo ono, kterého si snad každý nepovšimnul a které si může nyní sám vyhledati jest: První kniha Samuelova kapitola VIII. a XII. Dříve totiž neměli Izraelité žádného krále nad sebou nýbrž jenom soudce vyvoleného, když však soudce jejich prorok Samuel sestaral, žádali na něm, že chtějí míti krále jako jiní národové. O tom tedy stojí psáno v Písmě Samuel VIII. 7—19: „Tedy řekl Hospodin Samuelovi: Uposlechni hlasu lidu ve všem, což mluví k tobě, neboť ne tebou jen jsou pohrdli, ale mnou pohrdli abych nekraloval nad nimi. — Protož nyní uposlechni hlasu jejich, avšak nejprv osvědč pilně před nimi a oznam jim obyčej krále, který nad nimi kralovati bude. I mluvil Samuel všechny řeči Hospodinovy k lidu, kteříž krále žádali od něho, a řekl: Tento bude obyčej krále, který kralovati bude nad vámi; bráti bude syny vaše a dá je k vozům svým (válečným) a zdělá sobě z nich jezdce a běhati budou před vozem jeho; také ustanoví je sobě za hejtmany nad tisíci a za padesátníky, aby jemu orali roli jeho a žali obilí jeho, též aby jemu dělali nástroje válečné a přípravy k vozům jeho. Dcery také vaše bráti bude, aby dělali masti, a byly kuchařky a pekařky. Nadto pole vaše, a vinice vaše i olivoví vaše nejvýbornější pobéře, a rozdá služebníkům svým. Také z toho což vsejete a z vinic vašich desátky bráti bude a dá komorníkům a služebníkům svým. Též služebníky vaše a děvky vaše a mládence vaše nejspůsobnější i osly vaše vezme, aby nimi dělal dílo své. Ze stád vašich desátky bráti bude, a vy sami budete jemu za služebníky. A budete volati v ten den pro nátisk od krále vašeho, kteréhož byste sobě vyvolili: a nevy-

slyši vás Hospodin dne toho. Nechtěl však lid uposlechnouti řeči Samuelovy.“ — Když tedy ustanoven byl za krále Saul a pomazán, svolal Samuel lid a pravil: XII. 2. 3. 4. „Já také chodil jsem před vámi (řídil jsem vás) od své mladosti až do dnešního dne. Vydejte svědectví proti mně před Hospodinem a před pomazaným jeho, vzalli jsem čího vola aneb vzalli jsem čího osla? utiskl-li jsem koho? ublížil-li jsem komu? aneb vzal-li jsem od koho jaký úplatek abych na něm přehlédl něčeho? — a navrátím vám. Odpověděli: Neutiskl jsi nás, aniž jsi ublížil nám, aniž jsi co vzal z ruky kterého člověka.“ — Nyní jim Samuel vytýká všechny dosavadní nevděčnosti proti Bohu, až k té, že žádali míti krále, „ješto Hospodin, Bůh váš jest králem vašim“ (verš 12.) a nyní následují XII. 16—19. Samuel praví k lidu: „Ještě se teď pozastavte, a vizte věc tuto velikou kterouž učiní Hospodin před očima vašima. Zdaliž není dnes žeň pšeničná. A však volati budu k Hospodinu, a vydá hřímání a dešť, tak že poznati a viděti musíte, jak jest to velmi zlá věc, kteréž jste se dopustili před očima Hospodinovýma, žádavše sobě krále. Protož volal Samuel k Hospodinu a vydal Hospodin hřímání a dešť v ten den. I bál se veškerý lid Hospodina velmi i Samuele. A řekl veškeren lid Samuelovi: Modli se za (nás) služebníky své k Hospodinu, Bohu svému, abychom nezemřeli, neboť jsme přidali ke všem hříchům našim i toto zlé, že jsme sobě žádali krále.“

Zůstavujeme tedy výklad tohoto místa knihy Samuelovy všem těm, kteří nám dokazovati chtějí, že králové z Boží Milosti a přímo od Boha ustanoveni jsou, a kteří nechtí uznati, že moc a právo královské tak jsou lidského původu jako všechny ostatní moci a všechna ostatní práva.

V Kutné Hoře. 1851.
Tiskem Františka Procházky.